

SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN SUHTAUTUMINEN SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIENTEN PARIENTEN VANHEMMUUTEEN SUOMESSA

Maria Lundelin

514533

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

20.5.2021

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys
on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä

Tiivistelmä sivu

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LUNDELIN, MARIA: Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen samaa
sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen
Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 88 s.

Sosiaalityö

Toukokuu 2021

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen Suomessa. Lisäksi tutkitaan, miten vastaajan työkokemuksen pituus, maakunta, poliittinen vakaumus, uskonnollisuus ja samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen työssä ovat yhteydessä sosiaalityöntekijän suhtautumiseen. Aineisto on kerätty kyselytutkimuksena sosiaalityöntekijöiltä (N=433). Tutkimus on toteutettu kvantitatiivisin menetelmin käyttäen suoria jakaumia, ristiintaulukointia sekä logistista regressioanalyysiä.

Sateenkaariperheiden määrä on kasvanut Suomessa erityisesti erilaisten lakimuutosten myötä. Heidän asemansa yhteiskunnassa on erityinen, esimerkiksi juridisesti. Tämä saattaa vaikuttaa heidän määräänsä sosiaalityön asiakkaina. Sosiaalityöllä on mahdollisuus tukea asiakkaitaan arkielämän haasteissa sekä puuttua heidän ihmis- ja perusoikeuksiinsa. Sosiaalityöntekijöiltä odotetaan eettistä pohdintaa kaikessa toiminnassaan sekä asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua.

Sosiaalityöntekijät suhtautuvat pääasiassa hyvin myönteisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Sosiaalityöntekijöiden työkokemuksen määrä vuosina, poliittinen vakaumus ja uskonnollisuus ovat vahvimmin yhteydessä heidän suhtautumiseensa. Tämä saattaa johtua sukupolvien välisistä eroista koskien elämäkokemusta, suhtautumista vähemmistöihin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin, sekä perhekäsitykseen liittyvistä muutoksista.

Asiasanat: sateenkaariperhe, homoseksuaalisuus, sosiaalityö, ihmisoikeudet, perusoikeudet, etiikka, arvot, politiikka, uskonnollisuus

Sisällys

1.	JOHDANTO	1
2.	PERHEEN MONIMUOTOISUUS.....	4
2.1	VANHEMMUUS	6
2.2	SAMAA SUKUPUOLTA OLEVAT VANHEMMAT	7
2.3	SATEENKAARIPERHEEN JURIDINEN ASEMA.....	9
2.4	SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIENT PARIEN PERHEET TILASTOISSA.....	12
2.5	SUHTAUTUMINEN SATEENKAARIPERHEISIIN JA -YKSILÖIHIN.....	13
2.6	SATEENKAARIPERHEIDEN KOHTELU PALVELUISSA	18
3.	SOSIAALITYÖ LASTEN JA PERHEIDEN PARISSA.....	22
3.1	SOSIAALITYÖN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET	23
3.2	SOSIAALITYÖN ASIAKKAIDEN OIKEUDET.....	25
3.3	EETTINEN POHDINTA SOSIAALITYÖSSÄ	26
3.4	SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN ASENNOITUMINEN ERI ASIAKASRYHMIIN	28
4.	TUTKIMUSASETELMA.....	31
4.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄN JA KYSYMYSTEN MÄÄRITTELY	31
4.2	AINEISTON KUVAUS JA KERUU	32
4.3	MUUTTUJAT	34
4.4	AINEISTON RAJOITUKSET	39
4.5	ANALYYSI JA TUTKIMUSMENETELMÄT	39
4.6	TUTKIMUKSEN EETTINEN POHDINTA	42
5.	SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN SUHTAUTUMINEN SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIENT PARIEN VANHEMMUUTEEN.....	44
5.1	TYÖVUODET	47
5.2	MAANTIETEELLINEN SIJAINTI	50
5.3	POLIITTINEN VAKAUMUS.....	52
5.4	USKONNOLLISUUS	55
5.5	SATEENKAARIPERHEIDEN KOHTAAMINEN TYÖSSÄ.....	57
5.6	ASENNOITUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT MONIMUUTTUJA-ANALYYSIN MUKAAN	58
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET	62
	LÄHTEET	68
	LIITTEET	81
	LIITE 1. KYSELYLOMAKE	81

1. JOHDANTO

Ihmisellä on elämänsä aikana monenlaisia ihmissuhteita, joista perhesuhteet ovat yksiä tärkeimmistä. Perhesuhteita määrittävät muun muassa biologiset, sosiaaliset ja emotionaaliset siteet. Perheessä on kyse jokaisen mahdollisuudesta saada hoivaa ja huolenpitoa sekä läheisyyttä. (Daly & Kelly 2015, 69; Sevon & Notko 2008, 13.) Perinteisessä mielessä perhe saatetaan määritellä hyvin suppeasti. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen jäsenet saattavat määritellä perheensä laajemmin. Heidän määritelmässään voi kuitenkin tulla ongelmaksi se, että yhteiskunnassa tunnustetaan vain tietynlainen perhe esimerkiksi lainsäädännön mukaan. Sillä, tunnustetaanko seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perhemuodot, on vaikutusta yksilöiden toimimisen mahdollisuuksiin yhteiskunnassa. (Alasuutari 2018, 186.)

Perhesuhteisiin liitetään usein kysymyksiä siitä, millainen koti ja millaiset vanhemmat ovat lapsen edun mukaisia. Keskustelu on kiihtynyt erityisesti, kun tasa-arvoinen avioliittolaki on tullut voimaan ja samaa sukupuolta olevat parit ovat saaneet oikeuden adoptoida lapsia. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että ihmiset suhtautuvat vielä varsin negatiivisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, vaikka samalla toisissa tutkimuksissa on todettu, ettei heidän tyylinsä kasvattaa lapsia eroa heteroseksuaalien vanhempien kasvatustyyleistä (Jokinen 2017, 135). Sateenkaariperheisiin kohdistetaan usein sellaisia ennakkoluuloja, että vanhempien seksuaalinen tai sukupuolinen suuntautuminen häiritسی lapsen seksuaalista kehitystä, vaikka tällaisesta ei ole tieteellistä näyttöä. Ihmiset olettavat myös, että sateenkaariperheiden lapsia kiusattaisiin koulussa ja syrjittäisiin heidän vanhempiansa seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Kuitenkin aiemmissa tutkimuksissa on todettu, etteivät sateenkaariperheiden lapset koe tulevansa enemmän kiusatuiksi perhetaustansa vuoksi, kuin muutkaan lapset. (Jokinen 2017, 134–135; Aarnio, Kallinen, Kylmä, Solantaus & Rotkirch 2017, 98–133, 171–197.)

Samaa sukupuolta olevien parien muodostamien lapsiperheiden eli niin kutsuttujen sateenkaariperheiden määrä on kasvanut 2000-luvun alusta asti. Kehitykseen on vaikuttanut muun muassa erilaiset lakimuutokset, jotka ovat muuttaneet samaa sukupuolta olevien parien ja heidän perheidensä asemaa yhteiskunnassa. Vuonna 2002 samaa sukupuolta oleville pareille annettiin mahdollisuus rekisteröidä parisuhteensa ja

vuonna 2017 tuli lakimuutos tasa-arvoisesta avioliitosta, jonka jälkeen samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet mennä naimisiin samoin kuin eri sukupuolta olevat parit. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001; Avioliittolaki 234/1929; Pietiläinen & Pohjanpää 2019.)

Sateenkaariperheiden määrän kasvu yhteiskunnassa saattaa vaikuttaa myös heidän määränsä lisääntymiseen sosiaalityön asiakaskunnassa. Sosiaalityön tehtävänä on lisätä ihmisten hyvinvointia, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet, edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. (Kananoja 2017, 30.) Toisaalta sosiaalityötä voidaan tarkastella myös yhteiskunnallisena prosessina, johon liittyy vallan käyttöä. Sosiaalityöntekijä pyrkii muuttamaan asiakkaan toimintaa kulttuurisesti hyväksyttävämpään suuntaan silloin, kun asiakkaan omat toimintatavat eivät ole kulttuurillisesti hyväksytyjä. (Aikio 2017, 70.)

Seksuaalivähemmistöjä ja heidän vanhemmuuttaan on tutkittu aiemmin muun muassa pro gradu -tutkielmissa. Esimerkiksi Carita Hyypiä tutki pro gradussaan suomalaisten suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen (Hyypiä 2015) ja Johanna Jalonen tutki omassa tutkielmassaan suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleihin 2000-luvulla (Jalonen 2018). Suomalaisten suhtautuminen homoseksuaalisuuteen ja heidän vanhemmuuteensa jakaantuu varsin tasaisesti kansalaisten keskuudessa myönteisesti ja varauksellisesti asennoituneisiin. Anna-Kaisa Dickson (2011) tutki pro gradussaan kirkon suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Myös muita tutkimuksia uskonnon ja homoseksuaalisuuden välisestä suhteesta löytyy. Pääasiassa kirkko ja uskonnolliset ihmiset suhtautuvat yhä hyvin kielteisesti homoseksuaalisuuteen. Seksuaalivähemmistöjen perheitä koskevia tutkimuksia on muun muassa Ahola Minnan pro gradu (2000) ”Ihan perhe vaan”: lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiä. Sen tuloksista käy ilmi, ettei samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä elävät lapset koe olevansa sen erilaisempia kuin muiden perheiden lapset tai heidän perhettään erilaiseksi muihin perheisiin verrattuna.

Tutkielman aiheen valintaa perustelen sillä, että suomalaisten suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen on tutkittu, mutta ei sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi sateenkaariperheiden määrä on kasvusuunnassa, mikä saattaa vaikuttaa sosiaalityön asiakaskuntaan. Myös sosiaalityön erityislaatuinen mahdollinen valta-asetelma yksilöiden ja perheiden elämään vaatii mielestäni lisää tutkimusta, kun puhutaan jokaiselle kuuluvista perus- ja ihmisoikeuksista, esimerkiksi perhe-elämänsuojasta. On mielestäni tärkeää tutkia sosiaalityöntekijöiden suhtautumista eri asiakasryhmiä kohtaan, sillä erilaiset asenteet saattavat vaikuttaa siihen, kuinka asiakasryhmiä kohdataan ja kuinka heidän kanssaan työskennellään. Tulen toteuttamaan tutkimuksen kyselytutkimuksena ja tutkimuksen kohteena ovat suomalaiset sosiaalityöntekijät riippumatta asiakaskunnasta.

2. PERHEEN MONIMUOTOISUUS

Perhe on vanha instituutio, ja perheitä löytyy jokaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta. Perhesuhteita määrittävät muun muassa biologiset, sosiaaliset ja emotionaaliset siteet. Niitä määritellään myös laissa ja muissa institutionaalisissa rakenteissa. Jokainen yksilö kuitenkin määrittelee itse oman perheensä. Perhe-käsite muuttuu ajan ja paikan mukaan, mutta se muuttaa muotoaan myös yksilön elämän aikana, kun lapsia syntyy ja perheenjäseniä menehtyy. (Sevon & Notko 2008, 13; Jokinen 2017, 126.)

Vaikka joku olisi jossakin elämänsä vaiheessa perheetön, jokainen asuu jossakin vaiheessa perheessä, jopa monessa perheessä samanaikaisesti. Perhe ei ole pysyvä yksikkö, vaan se kehittyy ja muuttuu elämän tapahtumien mukana. Perhe-elämän muutoksilla on paljon vaikutusta muun muassa yksilön hyvinvointiin: parisuhteiden solmimiset ja eroamiset, lapsien saaminen tai lapsettomuus, sekä mahdollinen yksineläminen vaikuttavat siihen, minkälaiseksi yksilö elämänsä laadun kokee. Nämä ovat myös sellaisia valintoja, joihin yhteiskunta vaikuttaa omalla rakenteellaan, normeillaan ja kulttuurillaan. Perheiden historiassa on yleisin perhemalli ollut ydinperhe, eli äidin, isän ja lasten muodostama perhe. Perherakenteet kuitenkin muuttuvat ajan ja paikan mukana. 1970-luvulla avoliitot alkoivat yleistyä ja 1980-luvulla yksinhuoltajaperheiden määrä lähti nousuun. Ihmiset asuvat nykyään enemmän yksin ja ensimmäinen avioliitto solmitaan aiempaa vanhempana. Ensimmäinen parisuhdekin solmitaan keskimäärin vasta noin 22-vuoden iässä. Tämän vuoksi myös ensimmäinen lapsi saadaan aiempaa myöhemmin. (Daly & Kelly 2015, 73; Miettinen 2017, 172–175.)

Vaikka perhe antaa mahdollisuuden positiivisten emootioiden jakamiselle sekä hellyyden saamiselle, saattaa perhe-elämästä aiheutua myös negatiivisia tunteita, esimerkiksi stressiä. Tällaiset kielteiset kokemukset saattavat johtaa perheiden rakenteellisiin muutoksiin, esimerkiksi avioeroihin. (Daly & Kelly 2015, 69.) Parisuhteiden päättymisen on aiempaa yleisempää. Vuonna 1988 säädettiin uusi avioliittolaki, joka sisälsi uudistuksen koskien avioeroa. Ennen uudistusta Suomessa erosi vuosittain noin 10 000 avioparia, mutta uudistuksen myötä määrä nousi 13 000-14 000. Näissä tilastoissa ei kuitenkaan näy kaikki suhteiden katkeamiset, koska ihmiset ovat nykyään useammin avoliitossa tai asuvat erillään, vaikka elävät parisuhteessa. (Miettinen 2017, 178.)

Homo- ja lesbotutkimusta nimitetään yleisesti queer-tutkimukseksi. Queer-tutkimus on alkanut 1990-luvulla ja käsittelee useita eri tieteenaloja. (Karkulehto 2010, 161.) Queer-tutkijat painottavat perheen määrittelyssä enemmän valinnanvapautta sekä yksilön oikeutta määritellä itse oma perheensä. Määrittely tapahtuu sen mukaan, kun kysyttäessä yksilö nimeää perheeseensä kuuluvia ihmisiä, esimerkiksi vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat ja jopa lemmikit. Perinteisempi perheen määrittely liittyy vahvasti verisukulaisuuteen. Laajemmassa perheen määrittelyssä painotetaan enemmän keskinäistä välittämistä, huolenpitoa ja rakkautta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat saattavat usein määritellä perheeseensä kuuluvaksi lapsia, kumppaneita ja ystäviä. (Alasuutari 2018, 186; Daly & Kelly 2015, 68; Jokinen 2017, 127.)

Perheen määrittely sateenkaariperheissä perustuu usein monenlaisille vanhemmuusjärjestelyille. Vaikka perheen määrittely laajemmin, pitää perhe kuitenkin mukauttaa sellaiseen muotoon, että se tunnustetaan ja tunnustetaan yhteiskunnassa. Sillä, onko perhe yhteiskunnan tunnustama, vaikuttaa olennaisesti yksilön elämään ja toimintamahdollisuuksiin yhteiskunnassa. (Alasuutari 2018, 186.) Yhteiskunnan määrittelyn rajat tulevat lapsiperheessä esille esimerkiksi siinä, kuinka laki määrittelee lapsen vanhemmat ja huoltajat, sekä kenellä on oikeus vaikuttaa lasta koskeviin asioihin. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittelee, että lapsen huoltajia ovat lapsen biologiset vanhemmat tai ne, joille huoltajuus on uskottu. Lapsen huoltajalla on oikeus päättää esimerkiksi lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista. Lisäksi huoltajalla on oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 3§, 4§, 7§.)

2.1 VANHEMMUUS

Perheessä on useita rooleja, kuten äiti, isä, kasvattaja, elättäjä tai lapsi. Vanhemmuus ja siihen liittyvät muut roolit ovat yksiä tärkeimmistä. (Daly & Kelly 2015, 72.) Vanhemmuutta määritellään muun muassa juridisesti ja kulttuurillisesti. Vanhemmuutta voidaan käsitteellistää esimerkiksi vanhemmuustyylien tai kasvatustapojen mukaan. Vanhemmuustyylin voi tunnistaa siitä, kuinka vanhempi asennoituu omiin lapsiinsa, ja välittää oman käytöksensä kautta näitä asenteita lapsilleen. Keskeisin vanhemmuustyyliä käsittelevä teoria on Diana Baumrindin. Hän erotteli kolme vanhemmuustyyliä: auktoritatiivisen, autoritaarisen ja sallivan vanhemmuustyylin. Salliva vanhempi ei pyri kontrolloimaan lastaan, vaan antaa tämän tehdä omat valintansa. Autoritaarinen vanhempi sen sijaan pyrkii kontrolloimaan lastaan kaikessa. Auktoritatiivinen vanhempi enemmän keskustelee ja neuvottelee lapsensa kanssa, sekä perustelee lapselleen tekemänsä päätökset. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48–49.) Juridisesti lapsen vanhemmat ovat lapsen synnyttänyt nainen sekä siittänyt mies (Isyyslaki 11/2015; Äitiyslaki 253/2018).

Vanhempi saattaa pyrkiä olemaan hyvä kasvattaja lapselleen, mutta väsymys ja elämän kiireet saattavat estää häntä toimimasta haluamallaan tavalla. Stressiä vanhemmalla saattaa aiheuttaa esimerkiksi huono taloudellinen tilanne sekä työttömyys, tai läheisen sairastuminen sekä mahdollinen kuolema. Tällaisten elämäntilanteiden ja -muutosten lisäksi vanhemmuuteen liittyy myös päivittäistä stressiä, kuten perheen, kotitöiden ja palkkatöiden yhteensovittamisen haasteet. Jokaisella vanhemmalla on varmasti stressiä, mutta pahimmassa tapauksessa se saattaa aiheuttaa vanhemmuuden laadun heikentymistä, mikä näkyy esimerkiksi kasvatustyyliä sekä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 56–57; Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 146.)

Vanhempana oleminen ei kuitenkaan tarkoita vain stressiä, vaan se tuottaa yksilöille yleensä suurta iloa ja positiivista sisältöä elämään. Vanhemmat pääsevät seuraamaan läheltä lapsen kasvua ja kehitystä. Vanhemmat usein myös nauttivat lasten kanssa vietetystä ajasta. Lapsilta vanhemmat yleensä saavat myös läheisyyttä ja hellyyttä. (Kivijärvi ym. 2009, 64.)

2.2 SAMAA SUKUPUOLTA OLEVAT VANHEMMAT

Samaa sukupuolta olevat vanhemmat kuuluvat sateenkaariperheen käsitteen alle. Sillä kuvataan kaikkien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen muodostamia lapsiperheitä. Tässä tutkielmassa olen kuitenkin ainoastaan kiinnostunut samaa sukupuolta olevien eli homoseksuaalisten pariskuntien muodostamista perheistä. Homoseksuaalisuudella tarkoitetaan yksilön romanttista, emotionaalista ja seksuaalista kiinnostumista samaa sukupuolta olevista ihmisistä. (Jämsä 2008d, 26, 31.)

Sateenkaariperheissä on sellaisia ihmissuhteita, joita ei ole aina suojattu lailla. Sen vuoksi niiden ylläpitämiseen tarvitaan muita keinoja: yhteisymmärrystä sekä suunnittelua. Sateenkaariperheiden ominaisuuksia ovatkin perheen tarkka suunnittelu ja omistautuminen lapsen elämässä mukana olemiseen. Perheenjäsenten on hyvä neuvotella valmiiksi lasta koskevista asioista ennen lapsen hankkimista. Neuvoteltava on esimerkiksi lapsen perhesuhteista, arjesta asumisesta ja elatuksesta. Koska perheillä ei ole juridisia oikeuksia, heidän pitää sopia sellaisistakin asioista, joista muiden lasten kohdalla säädetään laissa, keskenään, esimerkiksi lasten tapaamisoikeudesta. Näistä sopimuksista puuttuu kuitenkin juridinen turva. (Jämsä 2008, 28d; Moring 2020, 123.) Samaa sukupuolta olevien parien muodostamissa perheissä onkin usein tehty jaottelu juridisten ja sosiaalisten vanhempien kesken. Juridisia vanhempia ovat ne, jotka ovat lapsen biologisia vanhempia ja ovat näin saaneet juridisen vanhemman aseman. Sosiaalisia vanhempia ovat ne, jotka osallistuvat lapsen kasvattamiseen ja hoitoon, mutta heillä ei ole juridisia oikeuksia saada lasta koskevia tietoja tai päättää lasta koskevista asioista. (Kuosmanen & Jämsä 2007b, 18–19.)

Samaa sukupuolta olevilla pareilla on useita erilaisia perheenperustamisvaihtoehtoja. Mahdollisuudet lapsen saamiselle kuitenkin eroavat nais- ja miespareilla. Naispareilla saattaa olla lapsia aiemmista heterosuhteista tai lapset saavat alkunsa keinohedelmöityksestä. (McKinney 2006, 224–225.) Suomessa säädettiin laki hedelmöityshoidosta itsellisille naisille sekä naispareille vuonna 2006 (1237/2006). Tämä lain mukaan keinohedelmöityksessä voidaan käyttää parin omia sukusoluja ja alkioita tai lain mukaan luovutettuja sukusoluja ja alkioita. Lain mukaan mies voi siis suostumuksella luovuttaa naisparille sukusolujaan käyttöön. Naispareista toinen voi synnyttää perheen lapset ja lapsien isä voi olla mukana perheen elämässä tai jäädä kokonaan ulkopuolelle.

Isä saattaa olla äideillekin tuntematon. (Jämsä 2008, 36d; Laki hedelmöityshoidoista 1237/2006.)

Miesparien perheenperustaminen voi olla monimutkaisempaa. Miespareilla saattaa myös olla lapsia aiemmista heterosuhteista (McKinney 2006, 208). Muita miespareille lapsen saamisen mahdollisuuksia ovat esimerkiksi adoptio ja sijaissynnyttäminen. Sijaissynnyttäminen ei ole kovinkaan yleistä Suomessa, mutta jos nainen on synnyttänyt miesparille lapsen ja jää lapsen kasvatuksessa taka-alalle, voidaan puhua sijaissynnyttämisestä. (Jämsä 2008d, 37.) Tasa-arvoisen avioliittolain myötä samaa sukupuolta olevat parit saivat myös adoptio-oikeuden. Adoptiolain 8 §:n pykälän mukaan aviopari voi yhdessä adoptoida lapsen tai avioparista toinen voi adoptoida puolisonsa lapsen. (Avioliittolaki 234/1929; Adoptiolaki 22/2012.)

Mies- ja naisparit saattavat muodostaa ydinperheitä, joissa on vain kaksi vanhempaa ja lapset, uusperheitä, yhden vanhemman perheitä, etävanhemman perheitä ja apilaperheitä. Muut näistä perhemuodoista ovat tuttuja myös heteroseksuaalisille perheille paitsi etävanhemman perheet ja apilaperheet. Etävanhemman perhe voi olla esimerkiksi juuri sellainen, että nainen on synnyttänyt miesparille lapsen ja jää etäälle lapsen kasvattamisesta. Apilaperheissä lapsilla on monta vanhempaa. Kolmiapilaperheissä voi olla esimerkiksi naispari ja lasten isä, joka on aktiivisesti mukana lapsen kasvatuksessa. Neliapilaperheessä voi vanhempina olla nais- ja miespari, jotka kaikki osallistuvat aktiivisesti lasten kasvattamiseen. (Jämsä 2008d, 37–40.) Samaa sukupuolta olevien parien perheissä lapsella saattaa siis olla kaksi, kolme tai jopa neljä vanhempaa. Juridisesti Suomessa kuitenkin tunnustetaan vain kaksi vanhempaa. (Alasuutari 2018, 187: Isyyslaki 11/2015; Äitiyslaki 253/2018; Adoptiolaki 22/2012.)

2.3 SATEENKAARIPERHEEN JURIDINEN ASEMA

Sateenkaariperheet on alettu tunnistaa olemassa oleviksi suomalaisessa yhteiskunnassa 1960-luvulta eteenpäin. Heidän juridinen asemansa on alkanut kehittyä vuonna 2002, kun samaa sukupuolta olevat pariskunnat saivat oikeuden rekisteröidä parisuhteensa. Vaikka sateenkaariperheillä ei ole ollut juridisia oikeuksia kuin vasta 2000-luvulla, se ei silti tarkoita, etteikö heitä olisi ollut olemassa. Heidän perhesuhteitaan ei vain ole tunnistettu yhteiskunnallisesti. Heillä ei ole ollut mahdollisuutta virallistaa suhdettaan, eikä sen vuoksi näitä suhteita ole tunnistettu esimerkiksi sairaanhoidossa tai perinnönjaossa. (Moring 2020, 117.)

Samaa sukupuolta olevien vanhempien perheiden juridiseen asemaan on 2000-luvulla vaikutettu erilaisilla lakimuutoksilla. Vuonna 2002 säädettiin laki rekisteröidystä parisuhteesta, mutta se ei kuitenkaan täysin vastannut avioliittoa. Se ei antanut parille oikeutta adoptoida lasta tai edes mahdollistanut perheen sisäistä adoptiota. Vuonna 2006 itselliset naiset ja naisparit saivat oikeuden keinohedelmöitykseen julkisilla klinikoilla, ja tämä kehitti sateenkaariperheiden juridista perheenperustamisasemaa. Sen jälkeen joitakin lakimuutoksia on säädetty varsin helposti. Esimerkiksi perheen sisäisestä adoptiosta säädettiin vuonna 2009. Adoptiolaisissa säädetään, että ainoastaan aviopari voi adoptoida lapsen yhdessä, tai yli 25-vuotias voi adoptoida aviopuolisonsa lapsen. Tämä sulkee pois avopareina elävien mahdollisuudet adoptioon. Vuonna 2017 säädettiin uusi avioliittolaki, jonka perusteella samaa sukupuolta olevat parit voivat solmia avioliiton samoilla oikeuksilla kuin heteroseksuaaliset pariskunnasta. Tämän lakimuutoksen ansiosta samaa sukupuolta olevat parit tulivat osaksi adoptiolain säättämiä oikeuksia ja velvollisuuksia. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001; Avioliittolaki 234/1929; Adoptiolaki 22/2012; Laki keinohedelmöityksistä 1237/2006; Moring 2020, 118–119.)

Samaa sukupuolta olevien parien muodostamisessa lapsiperheissä lapsella saattaa siis olla useampia vanhempia. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan voi olla lain mukaan lapsen vanhempia. Lapsen huoltajia ovat lain mukaan lapsen biologinen äiti ja isä, jos he ovat olleet naimisissa, kun lapsi on syntynyt. Jos vanhemmat eivät ole olleet naimisissa, on ainoastaan äiti automaattisesti lapsen huoltaja. Isästäkin tulee huoltaja, jos hänen isyytensä tunnustetaan isyylain mukaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

361/1983; Isyyslaki 11/2015). Laki siis tunnustaa automaattisesti vanhemmiksi ainoastaan biologisen äidin ja isän. Samaa sukupuolta olevien parien perheissä lapsen vanhempien katsotaan olevan äidin tai isän, tai sekä äidin että isän kumppanit. Tällöin näillä ei-biologisilla vanhemmilla ei automaattisesti ole lapsen huoltajuutta, eikä tällöin oikeutta päättää tai saada tietoa lapsen asioista. Heistä puhutaankin sosiaalisina vanhempina, juridisten vanhempien sijasta. (Jämsä 2008c, 62; Kuosmanen & Jämsä 2007b, 14.)

Vanhemmilla on kuitenkin lain puitteissa keinoja vaikuttaa jokaisen vanhemman asemaan. Lapsen huoltajuus voidaan esimerkiksi uskoa sosiaaliselle vanhemmalle, jos lapsen juridiset vanhemmat tai toinen juridinen vanhempi niin asiasta sopii. Tällöin huoltajana toimivalla sosiaalisella vanhemmalla on samat oikeudet kuin muilla huoltajilla. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos nainen on saanut lapsen homoseksuaalin miehen kanssa, ja huoltajuus halutaan uskoa lapsen biologisen isän elämänkumppanille. Juridinen vanhemmuus säilyy tässä tapauksessa biologisilla vanhemmilla, mutta isän elämänkumppanille on myös oikeuksia vaikuttaa heidän yhdessä kasvattamansa lapsen asioihin. (Laki lapsen huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Oikeus yhteiseen lapseen voidaan saada myös perheen sisäisen adoption kautta. Yli 25-vuotias voi adoptoida aviopuolisonsa lapsen, jos lapsen ja hänestä huolehtivan aikuisen välille on kehittynyt vanhemmuuteen verrattava suhde, ja lapsen adoptoiminen on lapsen edun mukaista. Tämä tulee kysymykseen kuitenkin vain, jos lapsen biologinen vanhempi, joka on todistanut vanhemmuutensa, antaa lapsen adoptoimiseen luvan, tai jos toinen vanhemmista ei ole todistanut vanhemmuuttaan. (Adoptiolaki 22/2012.)

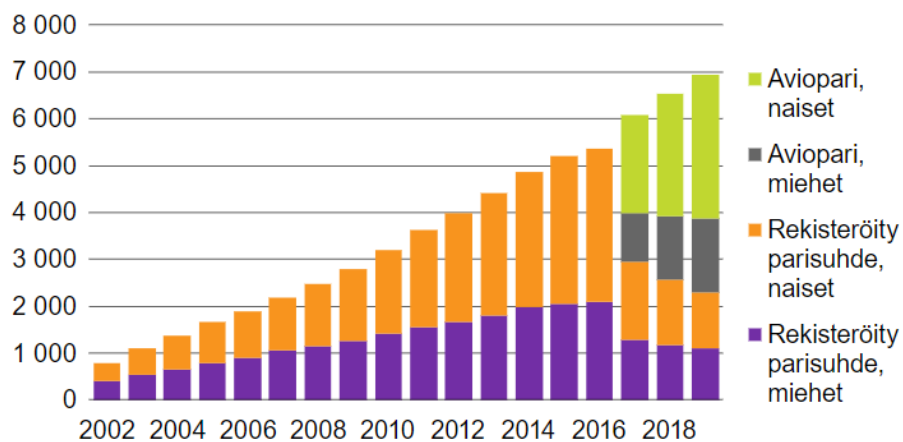
Nykyisin sateenkaariperheiden juridinen asema on siis varsin yhdenvertainen heteroseksuaalisten ydinperheiden kanssa. Samaa sukupuolta olevilla pareilla on oikeus perheen ulkopuoliseen ja sisäiseen adoptioon avioliitto- ja adoptiolain myötä. Vaikkakin perheen ulkopuolinen adoptio on vielä haastavaa, koska maan sisäisiä adoptioita tehdään vähän ja kansainvälisissä adoptioissa luovuttajamaat ovat haluttomia antamaan lapsia samaa sukupuolta oleville pareille adoptoitavaksi. Heillä on kuitenkin oikeus hedelmöityshoitoihin sekä sijais- ja tukiperheinä toimimiseen. Perhevapaiden suhteen samaa sukupuolta olevien vanhempien oikeuksia on muokattu, mutta vieläkin miesparin puoliso, jonka luona lapsi ei asu, ei saa pitää vanhempainvapaata. Vanhempainvapaata

saa pitää saman verran vanhempia kuin heteroseksuaalisissa perheissä eli kaksi vanhempaa. Tämä asettaa esimerkiksi kolmi- ja neliapilaperheet eriarvoiseen asemaan, koska kaikilla vanhemmista ei ole mahdollisuutta pitää vanhempainvapaita lapsen kanssa. (Sairausvakuutuslaki 1224/ 2004, 6-8 §; Moring 2020, 120.)

2.4 SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIENTEN PARIENTEN PERHEET TILASTOISSA

Samaa sukupuolta olevien parien muodostamien lapsiperheiden eli niin kutsuttujen sateenkaariperheiden määrä on kasvanut 2000-luvun alusta asti. Vuonna 2002 samaa sukupuolta oleville pareille annettiin mahdollisuus rekisteröidä parisuhteensa. Vuoteen 2017 mennessä noin 4 200 paria rekisteröi parisuhteensa. Vuonna 2017 tuli lakimuutos tasa-arvoisesta avioliitosta, jonka jälkeen samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet mennä naimisiin samoin kuin eri sukupuolta olevat parit. Samana vuonna noin 2500 rekisteröidyssä parisuhteessa elävää paria muuttivat suhteensa avioliitoksi. Vuosina 2017 ja 2018 uusia avioliittoja samaa sukupuolta olevien parien kesken solmittiin noin 1000. Lapsiperheitä, joissa vanhemmat ovat samaa sukupuolta ja ovat joko rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa, oli vuoteen 2018 mennessä noin 3200. Näissä tilastoissa ei näy avopareja, jotka ovat samaa sukupuolta, ja joilla on lapsia. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001; Avioliittolaki 234/1929; Pietiläinen & Pohjanpää 2019.)

Samaa sukupuolta olevien parien tilastointi on haasteellista, koska ihmisten seksuaalista tai sukupuolista suuntautumista ei tilastoida minnekään, ja tilastoihin yleensä päätyvät mukaan vain perinteiset perhemuodot, eli ne, joissa vanhemmat ovat naimisissa ja heillä on lapsia. Muunlaiset epätyypillisemmät perhemuodot harvoin päätyvät tilastoihin. Tämän vuoksi sateenkaariperheidenkään moninaisuudesta ei saada tilastollista tietoa. (Pohjanpää 2013a; Jokinen 2017, 131.)

Kuvio 1. Rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa samaa sukupuolta olevan kanssa elävät naiset ja miehet vuosina 2002-2019. Lähde: Lipasti & Pietiläinen 2020.

2.5 SUHTAUTUMINEN SATEENKAARIPERHEISIIN JA -YKSILÖIHIN

Homoseksuaalisuutta ja sateenkaariperheitä koskevaa tutkimusta leimaa yhä historian painolasti. Homoseksuaalisuus on ollut rikos sekä sairaus, mikä vaikuttaa yhä asenteiden kielteisyyteen. Homoseksuaalien vanhemmuutta ja lapsia koskeva tutkimus onkin ollut lähinnä ennakkoluuloja koskevaa tutkimusta. Ennakkoluuloisia väitteitä ovat olleet: ”Homoseksuaali vanhempi ei pysty vanhemmuuteen samalla tavalla kuin heteroseksuaali”, ”homoseksuaalisten vanhempien seksuaalinen kehitys on epänormaali” tai ”lapsilla on enemmän sosioemotionaalisia ja psykiatrisia ongelmia kuin heteroperheiden lapsilla”. Näissä väittämissä on lähinnä kyse samaa sukupuolta olevien parien ja heteroparien vanhemmuuden sekä lasten kehityksen vertailusta. Tutkimuksen etiikan mukaan tutkittavia ryhmiä tulisi kuitenkin kohdella tasavertaisesti. (Solantaus 2008, 75.)

Anna-Kaisa Dickson (2011) ja Mikko Grönlund (2008) ovat pro gradu -tutkielmissaan tutkineet kirkon suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Molemmista tutkimuksista tuli esille, että kirkon suhtautuminen homoseksuaaleihin on hyvin ristiriitaista ja usein koostuu kahdesta ääripäästä. Kirkon kanta yleisesti homoseksuaaleja kohtaan on hyvin torjuva, mutta yksittäiset kirkon jäsenet suhtautuvat homoseksuaaleihin myönteisemmin. Kirkon sivuilla homoseksuaalisuus on määritelty tahdosta riippumattomaksi ominaisuudeksi, jota ei kuitenkaan saisi harjoittaa. Kirkko ei katso samaa sukupuolta olevien parien parisuhdetta avioliittoon rinnastettavaksi, eikä suostu tällaisille suhteille siunausta antamaan. Kirkko perustelee kielteistä suhtautumistaan vetoamalla ylempien auktoriteettien sanomiin. Kaikkein ylemmät auktoriteetit kirkossa ovat Jumala ja Raamattu. Perusteluina on myös käytetty kirkon aseman, uskottavuuden ja tehtävän kärsimistä, jos homoseksuaalien annettaisiin toimia kirkon viroissa. Kirkon sanoman mukaan he uskovat nyky-yhteiskunnan tiedostusvälineiden muokanneen ja manipuloineen ihmisten käsityksiä homoseksuaalisuudesta myönteisempään suuntaan. Myönteisesti homoseksuaaleista ajattelevat perustelevat argumenttejaan mahdollisuudella tarkastella homoseksuaalien tilannetta heidän näkökulmastaan. Toinen hyväksyvien mielipiteiden argumentti on se, että Jumalan armo on universaalista. Myös homoseksuaalit suhtautuvat kirkkoon ristiriitaisesti. Jotkut kokevat, että kirkko tulkitsee Raamattua hyvin epäloogisesti. Toiset homoseksuaalit ottavat uhrin aseman sen perusteella, että he ovat aiemmin kokeneet itsensä kirkossa syrjityiksi. Toiset taas ovat

kokeneet kirkossa olonsa hyväksytyksi ja näin ollen puolustavat kirkkoa. (Dickson 2011, 51-58; Grönlund 2008, 66, 76, 82, 96–99.)

Muitakin tutkimuksia eri ihmisryhmien suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen ja sateenkaariperheisiin on tehty kuin pro gradu tutkielmia. Seksuaalinen tasavertaisuus ry on julkaissut Jukka Lehtosen toimittamana tutkimuksen lukiolaisten käsityksistä seksuaalivähemmistöistä vuonna 2000. Julkaisu koostuu neljästä tutkielmasta: Heidi Leino: Seksuaalivähemmistöjen määrittely ylioppilasaineissa, Anna Bruun: lesbo- ja homovanhemmuus ylioppilasaineissa, Teemu Tallberg: uskontopuhe ja homoseksuaalisuus ylioppilasaineissa ja Jukka Lehtonen: koulu ja ei-heteroseksuaalisuus ylioppilasaineissa. Ylioppilasaineissa seksuaalivähemmistöistä käytettiin yleisimmin nimitystä ”homo” kuvaamaan niin nais- kuin miespuolista homoseksuaalia, harvemmin käytettiin sanaa lesbo kuvaamaan naispuolista homoseksuaalia. Myös termiä biseksuaali käytettiin harvemmin ja heihin viitattiin myös sanalla homo. Ylioppilasaineissa homoseksuaalisuus nähtiin enemmän elämäntapana ja identiteettinä kuin seksuaalisuutena. (Leino 2000, 26.) Ylioppilasaineissa, joissa käsiteltiin lesbo- ja homovanhemmuutta, tuli esille kirjoittajien ajatus adoptiosta samaa sukupuolta olevien parien ainoana lisääntymisvaihtoehtona. Tämän voisi ajatella myös yhteiskunnan mahdollisuutena rajoittaa lesbo- ja homoparien lisääntymistä. Kirjoittajat osoittivat myös individualistista perhenäkemystä siinä, että heidän mukaansa tärkeintä perheen perustamisessa on henkilökohtaiset tunteet, eikä perheen rakenne. (Bruun 2000, 55.) Tallbergin (2000, 72) tutkielmassa uskontopuheesta ja homoseksuaalisuudesta ylioppilasaineista tuli esille kirjoittajien vastadiskurssi suhteessa kirkon esittämään seksuaalivähemmistövästaiseen diskurssiin. Kirjoittajat ajattelevat kirkon kielteisten asenteiden olevan vanhempaa ikäpolvea ja heidän uuden ikäpolvensa olevan avomielisempi. Lehtosen (2000, 90.) tutkielmassa koulusta ja ei-heteroseksuaalisuudesta ylioppilasaineissa tuli esille seksuaalivähemmistöjen näkymättömyys koulumaailmassa ja ”homo”-sanon käyttö haukkumasanana liittymättä siihen, kuuluko kohde todella seksuaalivähemmistöön vai ei. Seksuaalikasvatus oli myös kirjoittamien kokemuksen mukaan hyvin heterokeskeistä ja tiedon saanti seksuaalivähemmistöistä puutteellista.

Carita Hyypiä (2015) tutki omassa pro graduksaan suomalaisten suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen ja Johanna Jalonen (2018) tutki suomalaisten suhtautumista yleensä homoseksuaalisuuteen 2000-luvulla. Suomalaisten suhtautuminen

seksuaalivähemmistöihin on muuttunut myönteisemmäksi 2000-luvulla. Molemmissa tutkimuksissa naiset, iältään nuoret, korkeasti koulutetut ja vähemmän uskonnolliset suhtautuivat myönteisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen sekä yleisesti homoseksuaaleihin. Näin ollen miehet, iältään vanhemmat, matalammin koulutetut, uskonnolliset ja pienissä kaupungeissa asuvat suhtautuvat kriittisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen sekä yleisesti homoseksuaaleihin. Lisäksi vihreää puoluetta viime vaaleissa äänestäneet ovat myönteisempiä kuin muita puolueita äänestäneet. Huomattavaa oli myös se, että miesparien vanhemmuuteen suhtaudutaan kriittisemmin kuin naisparien vanhemmuuteen. (Hyypiä 2015, 50–65; Jalonen 2018, 34–40.)

Myös muita tutkimuksia koskien sateenkaariperheitä on tehty verraten heteroseksuaalisiin perheisiin. Esimerkiksi tutkimuksessa koskien isättömien, ainoastaan äitien kanssa asuvien lasten hyvinvointia, todetaan, ettei heteroseksuaalisten ja homoseksuaalisten äitien välillä ole eroja siinä, kuinka läheiseksi ja lämpimäksi he kokevat suhteensa lapsiinsa, tai kuinka läheiseksi ja lämpimäksi heidän lapsensa kokevat suhteensa äitiinsä. Kurinpidon suhteen heteroseksuaalit äidit kohdistivat aggressiivisempaa kurinpitoa lapsiinsa, kun lapsilla ei ollut isää, kuin homoseksuaalit äidit. Psykiatrisia kontakteja oli vähemmän homoseksuaalien äitien lapsilla. (McCallum & Golombok 2004.) Bos, Van Balen ja Van Den Beem ovat tutkineet homoseksuaalien naisten suunnitelluiden perheiden sekä heteroseksuaalien perheiden eroavaisuuksia. Eroja ei löytynyt äitien eikä homoseksuaalien äitien tai heteroseksuaalien isien kokemassa vanhemmuuden kyvyissä tai haasteissa, eikä vanhempien kokemissa parisuhteen laadussa tai kokemuksissa sosiaalisen tuen saamisessa lasten kasvatukseen. Ainut ero, joka tutkimuksessa löytyi homoseksuaalien äitien ja heterovanhempien välillä, oli vanhempien odotukset sitä kohtaan, kuinka paljon lapselle kehittyy yhteiskunnassa arvostettuja piirteitä, kuten kunnianhimoa. Homoseksuaaleille äideille tämä ei ollut niin tärkeää kuin heteroseksuaaleille vanhemmille. (Bos, Van Balen & Van Den Boom 2004.)

Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö on julkaissut Sinikka Kyyrösen kanssa tutkimuksen homoseksuaalien käsityksistä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta vuonna 2003. Tämän tutkimusten tulosten mukaan jo parisuhde merkitsee homoseksuaaleille perhettä, mutta nuorimmat tutkimuksen vastaajista toivovat myös lasten saantia. Jotkut vastaajista myös toivovat mahdollisuutta parisuhteen

virallistamiseen, vaikka eivät sitä oikeutta juuri sillä hetkellä käyttäisi. Parisuhteen virallistamisen mahdollisuus merkitsee heille tasavertaisempaa asemaa muiden kansalaisten kanssa. Myös juridiset ja käytännölliset, emotionaaliset, psykologiset ja yhteiskunnalliset syyt, yhteisöllisyys ja lasten turvaaminen mainittiin syiksi parisuhteen virallistamiselle. (Kyyrönen 2003.) Marianna Salonen on Turun yliopistossa tehnyt pro gradu-tutkielmansa (2018) sateenkaariperheissä käytettävistä vanhempien nimityksistä. Hänen tutkielmansa mukaan yli puolessa perheistä vanhemmat päättävät, millä nimillä heitä kutsutaan, ja heidän päätöksentekoaan ohjasi eniten heidän biologinen suhteensa lapsiin. Nimitykset eivät ole sukupuolenvastaisia, vaan niitä ohjaa vanhemman sukupuoli. Joissakin perheissä käytettiin vieraskielisiä nimityksiä riippumatta, oliko perheessä käytössä muita äidinkieliä kuin suomi. Nimityksissä saatettiin myös käyttää tarkentavia määrittäjiä, jotka selvensivät lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, esimerkiksi sosiaalisesta vanhemmasta saatettiin käyttää nimitystä sosiaalinen isä tai sosiaalinen äiti. (Salonen 2018, 69–70.)

Ulkomaalaista tutkimusta suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen on myös tehty paljon. Esimerkiksi yliopisto-opiskelijoiden suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien avioliittoihin ja vanhemmuuteen on tutkittu seitsemässä Euroopan maassa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan maissa, joissa lainsäädäntö on vanhanaikaisempi (eli Puoli ja Kreikka), opiskelijat suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien avioliittoihin ja vanhemmuuteen varauksellisemmin kuin muissa Euroopan maissa. Tähän saattaa olla yhteydessä esimerkiksi juridisten oikeuksien puute, perinteiset sukupuoliroolit ja uskonnollisuus. Maissa, joissa suhtauduttiin seksuaalivähemmistöihin myönteisemmin, syyksi raportoitiin muun muassa positiiviset ihmissuhteet seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kanssa, ja se oli myös yhteydessä myönteisempään suhtautumiseen samaa sukupuolta olevien parien avioliittoja ja vanhemmuutta kohtaan. (D'Amore, Wollast, Green, Bouchat, Costa, Katuzny, Scali, Baiocco, Vecho, Mijas, Aparicio, Geroulanou, Klein 2020.)

Lisäksi kansallista tutkimusta on tehty paljon, esimerkiksi Italiassa on tehty useampia tutkimuksia suhtautumisesta sateenkaariperheisiin. Samaa sukupuolta olevat vanhemmat kohtaavat Italiassa usein ennakkoluuloja omasta vanhemmuudestaan niin satunnaisilta sivullisilta kuin lastensa koulun henkilökunnalta ja kirkossa. Heitä on syytetty esimerkiksi lastensa altistamisesta sosiaaliselle leimautumiselle ja syrjäytymiselle.

Italialaisten koulujen opettajien suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen ja heidän lastensa kehitykseen on tutkittu enemmänkin. Tutkimusten mukaan uskonnollisuus, konservatiivinen poliittinen vakaumus, korkeampi ikä ja alempi koulutus sekä sosioekonominen asema olivat yhteydessä kielteiseen asennoitumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta kohtaan. Opettajien tapa ilmaista suhtautumistaan myös erosivat toisistaan, toiset olivat avoimen paheksuvia ja kielteisiä, kun toiset peittivät suhtautumisensa. Myös media- ja poliittinen keskustelu on heidän kokemustensa mukaan usein syrjivää. (Baiocco, Rosati, Pistella, Salvati, Carone, Ioverno & Laghi 2019; Battista, Paolini & Pivetti 2020, 285; Iudici, Masiello, Faccio & Turchi 2020, 1550.)

Samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen liittyvän asennoitumisen lisäksi on tutkittu myös sitä, kuinka sateenkaariperheet pyrkivät suojaamaan esimerkiksi lapsiaan kohtaamiltan mahdollisilta kielteisiltä asenteilta. Sateenkaariperheiden kohtaama syrjintä ja homofobia saattaa aiheuttaa negatiivisia kokemuksia perheen aikuisten lisäksi myös perheen lapsille. Tutkimuksen mukaan turvallinen kiintymyssuhde vanhempiin suojaa lasta tai lapsia tällaisen syrjinnän ja muun negatiivisen kohtaamisen aiheuttamilta traumoilta. (Trub, Quinlan, Starks & Rosenthal 2017, 710.) Samaa sukupuolta olevat vanhemmat voivat myös muilla keinoilla vaikuttaa lastensa aikaisiin sosiaalisiin kokemuksiin, esimerkiksi koulumaailmassa. Tutkimuksen mukaan he pyrkivät siihen, että lapsi pystyisi olemaan mahdollisimman avoin koulussa omasta perheestään ja selviytymään oman erilaisuutensa kanssa. He ovat mahdollisimman paljon mukana koulun toiminnassa ja pyrkivät siihen, että heidän lapsensa tutustuvat koulutovereihinsa. Näiden on todettu olevan lapsen selviytymistä koulussa suojaavia tekijöitä. (McDonald & Morgan 2019, 491.)

2.6 SATEENKAARIPERHEIDEN KOHTELU PALVELUISSA

Sateenkaariperheet ovat vähemmistö, jotka saattavat jäädä näkymättömiksi sosiaalipalveluissa. Tämä johtuu siitä, ettei seksuaalista suuntautumista näe ulkoisista seikoista, kuten ulkonäöstä tai pukeutumisesta. Sen vuoksi saatetaan usein ajatella, etteivät seksuaalivähemmistöt käytä esimerkiksi sosiaalipalveluita lainkaan. Totuus kuitenkin on, että he käyttävät palveluita yhtä lailla kuin muutkin, seksuaalinen suuntautuminen vain ei tule esille. Onko se kuitenkaan ongelma? Jos pyritään huolehtimaan yksilön kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista, on hyvä olla tietoinen hänelle näin merkityksellisestä asiasta. (Jämsä 2008b, 21–22.) Perhe-elämän kysymykset, joihin sateenkaariperheet hakevat pari- ja perhetyöstä, vastauksia ovat varsin samanlaisia kuin muillakin perheillä ja yksilöillä. Perheessä voi vuorovaikutustavat olla erilaisia tai perheessä saattaa olla pitkään jatkuneita ristiriitoja. Perheen yksilöillä saattaa olla myös omia henkilökohtaisia elämänkriisejä, joihin he hakevat apua. Vaikka sateenkaariperheiden ja niiden jäsenten ongelmat ovat hyvin samanlaisia kuin muilla, heidän kanssaan tehtävässä työssä on otettava huomioon heidän erityiset tarpeensa ja haavoittuvuudet. Näitä ovat esimerkiksi tuomitsevien asenteiden historia, vähemmistöstressi ja niin sanottu koettu onnistumisen tai onnellisuuden pakko. Vähemmistöstressiksi kutsutaan sitä, kun yksilö ei kuulu tai elä yleisen normin mukaisesti, ja saattaa sen vuoksi joutua kiusaamisen tai jopa väkivallan kohteeksi. Tällöin yksilö saattaa stressaantua vähemmistöön kuulumisen vuoksi pitkäaikaisesti. (Väisänen 2020, 243–244.)

Tutkielmani aiheen kannalta on aiheellista tarkastella sitä, kuinka sateenkaariperheisiin on aiemmin suhtauduttu sosiaali- ja terveyspalveluissa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia pyritään kohtelevaan sosiaali- ja terveyspalveluissa yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tämä kuitenkin saattaa johtaa siihen, ettei kyseisen ryhmän erityisiä piirteitä oteta huomioon. Esimerkiksi tietyt perhemuodot saattavat jäädä tunnistamatta. Setan Sateenkaariperhetyön projekti ja Helsingin yliopiston Kristiina-instituutti keräsivät vuonna 2006 laajan kyselyaineiston sateenkaariperheiden kokemuksista muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluista. (Jämsä 2008e; Kuosmanen & Jämsä 2007b.)

Suomalainen palvelujärjestelmä on tehty heteroydinperheitä ajatellen, minkä vuoksi sateenkaariperheiden moninaiset perhemuodot, kuten apilaperheet, on toisinaan vaikea saada asettumaan palvelujärjestelmän tarjoamiin positioihin (Kuosmanen & Jämsä 2007a, 102). Kyselytutkimuksen mukaan sateenkaariperheet olivat tyytyväisimpiä saamaansa palveluun päivähoitossa ja tyytymättömmimpiä perheneuvolassa sekä lastenvalvojalla. Perheiden vanhemmat kuitenkin kertoivat, että vaikka heidän saamansa palvelu olisi ollut päällisin puolin hyvää, taustalla he kokivat vaikuttavan liiallisen hienovaraisuuden. Palveluissa korostui ennakko-oletusten, esimerkiksi hetero-oletusten, vaikutus tapaamisen tunnelmaan ja luontevuuteen. Esimerkiksi perheestä ei tapaamisissa keskusteltu avoimesti, vaan asiantuntija luotti itse tekemiinsä oletuksiin. Vanhemmat eivät myöskään kokeneet saavansa tarpeeksi tukea ammattilaisilta omaan vanhemmuuteensa. (Jämsä 2008e, 88–89.) Kokemus tarvitsemansa avun ja tuen saamisesta muodostuu, sateenkaarivanhempien mukaan, luottamuksesta hoitohenkilöstön ja vanhempien välillä. Vanhemmat kokevat, että jos heidän autonomiaansa suhteessa heihin itseensä sekä lapseen kunnioitetaan, heidän on helpompi luottaa hoitohenkilökuntaan. (Kerppola 2020, 92, 100.)

Sateenkaariperheet uhmaavat yhteiskunnan heteronormatiivisia asenteita. Jos he eivät koe olevansa tai elävänsä yleisten normien mukaisesti, heille saattaa syntyä erilaisuuden tai toiseuden kokemus. Tämä saattaa johtaa vähemmistöstressiin, jonka myötä yksilö voi joutua aktiivisesti miettimään, kuinka julkisesti haluaa olla oma itsensä ja kertoa muille omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan, esimerkiksi palveluissa. Se voi herättää pelkoa siitä, minkälaista kohtelua tulee saamaan. (Väisänen 2020, 244–245.) Sateenkaariperheet saattavat jättää myös joitakin palveluita käyttämättä, esimerkiksi syrjityksi tulemisen pelon vuoksi. Kyselytutkimukseen osallistuneista vanhemmista 21 prosenttia oli kokenut syrjintää hyvinvointipalveluita käyttäessään. Vastaajista 36 prosenttia kertoi pelkäävänsä syrjityksi tulemistä, ja 10 prosenttia jättäneensä palveluita käyttämättä, koska pelkäsivät syrjintää. Pelko negatiivisesta suhtautumisesta saattaa aiheuttaa epäluottamusta perheen saamaa hoitoa kohtaan. Tällaisen pelon vuoksi kaikki vanhemmat eivät esimerkiksi uskalla osallistua koko perheelle suunnattuun ryhmätoimintaan. Toinen syy palveluiden käyttämättä jättämiselle saattaa olla kokemus onnistumisen pakosta. Sateenkaariperheiden vanhemmat voivat kokea, että jos he tuovat esille perheen ongelmia, niiden tulkitaan johtuvan perhemuodosta, vaikka ongelmat olisivat sellaisia,

että niitä voi tulla minkälaiselle perheelle tahansa. (Jämsä 2008e, 96–97; Kerppola 2020, 93.)

Samaa sukupuolta oleville vanhemmille on erittäin tärkeää kokemus siitä, että heidät kohdataan sellaisina kuin he ovat. Hyvinvointipalveluiden joissakin lomakkeissa saattaa olla yhä sellaisia kohtia, jotka eivät joustu jokaisen perhemuodon käyttöön. Neuvolassa saatetaan esimerkiksi kysyä vain lapsen äidin ja isän tiedot. Jos lapsella onkin samaa sukupuolta olevat vanhemmat, tällainen kohta voi saada toisen vanhemmista tuntemaan, ettei hän sovi joukkoon. Osallistuminen neuvolakäynteihin on kuitenkin tärkeää sen kannalta, että molemmat vanhemmat pääsevät päättämään ja keskustelemaan perheensä asioista. (Kerppola 2020, 90–92.)

Sateenkaariperheiden kanssa tehtävässä työssä on siis olennaista saavuttaa luottamuksellinen suhde perheenjäsenten ja työntekijän välille. Muussa tapauksessa perhe ei välttämättä kykene yhteistyöhön, eivätkä siten koe saavansa apua ongelmiinsa. Luottamuksellisessa yhteistoiminnallisessa työtavassa asiakas haluaa kertoa elämäntilanteestaan ja vaikeuksistaan rehellisesti. Jotta luottamuksellinen suhde työhön syntyisi, asiakkaat ansaitsevat tulla kohdatuiksi sensitiivisesti eli arvostavasti ja kunnioittavasti. Jos asiakkaalla on vahva vähemmistöstressin-kokemus, hän saattaa olla hyvin herkkä sille, kuinka kokee tulevansa kohdatuksi. Myös aiemmat kokemukset kohtelusta ja ennakkoluuloista palveluissa, voi vaikuttaa siihen, kuinka hän kokee saamansa kohtelun palvelussa. Sensitiivisyyteen voi vaikuttaa sillä, kuinka puhuu asiakkaalle. Puhe ei saisi sisältää stereotyyppisiä oletuksia mies- tai naispareista tai arvottaa erilaisia suhteissa olemisen tapoja. Puheen pitää myös olla asiakasta sisällyttävää. Tätä voidaan luoda esimerkiksi avoimilla kysymyksillä tai käyttämällä termejä ”kumppani tai kumppanit” miehen tai vaimon sijaan, tai termiä ”vanhempi” äidin tai isän sijaan. Tapaamisten tulisi olla myös kiireettömiä ja työntekijän tulisi sekä elein että sanoin viestiä asiakkaalle olevansa kiinnostunut tämän tilanteesta. (Jämsä 2008a, 99, 108–111; Väisänen 2020, 247–248.)

Jotta työntekijä kykenisi sensitiiviseen ja dialogiseen työskentelyyn sateenkaariperheenjäsenten kanssa, hänen tulisi olla tietoinen omista asenteistaan, sekä siitä, kuinka hänen oma kasvu- ja kulttuurinen ympäristö on vaikuttanut hänen

käsityksiinsä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Ihminen tekee oletuksia luontaisesti sen kulttuurin pohjalta, jossa on kasvanut. Oletukset ohjaavat ajatteluamme, mutta saattavat usein johtaa väärin oletuksiin. Jokaisen ammattilaisen olisi hyvä tutustua omiin käsityksiinsä rakkaudesta ja ihmissuhteista. Työssään ei pysty täysin erottautumaan henkilökohtaisista asenteistaan tai edes käsityksestä omasta sukupuolesta, seksuaalisuudesta tai rakkaussuhteista. Keskipisteen työssä pitää kuitenkin olla asiakkaan elämäntilanteessa ja kokemuksissa. Tällöin tulisi kyetä irrottautua omista ennakkoluuloista. Perheiden ja yksilöiden kanssa työtä tekevien ammattilaisten olisi hyvä kerryttää tietämystään seksuaalisuudesta, sukupuolesta ja suhdemuodoista, ettei asiakas joutuisi näitä asioita ammattilaiselle opettamaan. Näin he saattavat saavuttaa moninaisuutta oletettavan työtavan ja olla työssään vapautuneen avoin. Ennakko-oletuksista eroon pääseminen luo sellaisen alkuasetelman asiakkaan ja työntekijän välille, ettei kumpikaan oleta tietävänsä toisesta mitään, ja asiakas saa mahdollisuuden rakentaa työntekijälle käsityksen itsestään alusta asti. (Jämsä 2008b, 22; Jämsä 2008a, 102–104; Väisänen 2020, 253–254.)

3. SOSIAALITYÖ LASTEN JA PERHEIDEN PARISSA

Sosiaalityön tehtävänä on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen, eriarvoisuuden vähentäminen ja osallisuuden edistäminen, yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaisten, riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalveluiden sekä muiden hyvinvointia edistävien toimenpiteiden turvaaminen, asiakaskeskeisyyden sekä asiakkaiden oikeuden hyvään palveluun ja kohteluun edistäminen. Yksilöiden ongelmiin puuttumisen rinnalla sosiaalityöllä, tarkemmin rakenteellisella sosiaalityöllä, pyritään vaikuttamaan sosiaalisia ongelmia synnyttäviin tekijöihin. Tämä on osa ehkäisevää sosiaalityötä. (Kananoja 2017, 30; Forsberg & Kröger 2010, 1.)

Sosiaalityössä tärkeä voimavara on sen henkilöstö, ja sen ammatillinen osaaminen sekä riittävä määrä ovat ehdot sille, että sosiaalihuollon palveluita voidaan tarjota maanlaajuisesti tasavertaisesti, sekä hyvälaatuisesti. Vuonna 2016 säädettiin laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015), jossa säädetään muun muassa ammatinharjoittamisoikeuden myöntämisestä, ammatinharjoittamisoikeuden rekisteröinnistä, ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta sekä oikeudesta käyttää sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattinimikettä. Keskusrekisteriä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä pitää sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto eli Valvira. Lakia sosiaalihuollon ammattihenkilöistä sovelletaan jokaisella sektorilla työskenteleviin ammattihenkilöihin. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Sarvimäki 2017, 454.)

Sosiaalityön ammattia laillistettuna ammattihenkilönä on oikeus harjoittaa, jos on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot sosiaalityöstä. Sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa (817/2015) sosiaalityöntekijän erityisiksi velvollisuuksiksi on säädetty muun muassa sosiaalityön ammatillinen johtaminen sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen tuen ja palvelujen tarpeeseen vastaavasta sosiaalityön asiakas- ja asiantuntijatyöstä seuranta ja arvioiminen. Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa hyödynnetään kaikkien vaativimpien ja haavoittuvaisempien asiakkaiden palveluiden koordinoinnissa ja päätöksenteossa. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Sarvimäki 2017, 455.)

Nykyisin keskustellaan paljon sosiaalityön työvoimapulasta. Pulan voidaan ajatella johtuvan osin väestön ikääntymisestä. Myös ammatillisen henkilöstön siirtyessä eläkkeelle tulee tarve uudelle työvoimalle. Vuonna 2015 kuntien ja kuntayhtymien sosiaalihuollossa työskenteli noin 4 250 sosiaalityöntekijää, mukaan lukien terveydenhuollon sosiaalityöntekijät. (Sarvimäki 2017, 465.) Vuonna 2019 yli 7 200 sosiaalityöntekijää oli rekisteröityneenä Valviran ammattihenkilöiden keskusrekisteriin. Talentian eli Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön entisen puheenjohtajan Tero Ristimäen mukaan kuntien pula sosiaalityöntekijöistä johtuu myös puutteellisista resursseista, liiallisista asiakasmääristä, johtamisen ongelmista sekä palkasta. (Talentia 2019.)

3.1 SOSIAALITYÖN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

Sosiaalityöllä on erilaisia keinoja puuttua asiakkaiden ongelmiin. Sosiaalityön asiakassuhteessa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän resurssit ovat epätasapainossa, mikä antaa sosiaalityöntekijälle erinäisen valta-aseman suhteessa asiakkaaseen. Sosiaalityön tarkoitus on tukea asiakkaiden arjessa selviytymistä. Palvelut ovat asiakkaalle vapaaehtoisia, vaikkakin asiakkaaksi ei yleensä tulla vapaaehtoisesti. Sosiaalityöntekijä käyttää valtaansa jo valitessaan, kuka pääsee sosiaalityön asiakkaaksi. Työssä pyritään selvittämään asiakkaan tilanne yhteistyössä asiakkaan kanssa, mutta sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus käyttää asiakkaan tahdon vastaisia toimenpiteitä tarvittaessa. Työskentelyssä ei siis ainoastaan pyritä vastaamaan asiakkaan palveluntarpeeseen, vaan käytetään myös yhteiskunnallista kontrollointia. (Aikio 2017, 70, 129; Raunio 2009, 59.) Sosiaalityö voidaan siis nähdä eräänlaisena liittämisen- ja kontrollisuhteena, jossa asiakas pyritään liittämään osaksi valtakulttuuria, ja jos liittämisessä ilmenee ongelmia, asiakasta voidaan kontrolloida liittämisen onnistumiseksi. Tässä tapauksessa asiakkaat nähdään sosiaalityön kohteina. Yleensä liittämisen prosessin kohteiksi joutuvat valtakulttuurista syrjäytyneet, joilla tarkoitetaan ihmisiä, joiden sosiaalinen osallisuus jää toteutumatta. (Juhila 2006, 49–53.)

Sosiaalityö on muutokseen pyrkivää toimintaa. Tehtävänä on puuttua asiakkaiden elämään poikkeuksellisissa ja ongelmallisissa tilanteissa. Tämä on eräänlainen systemaattinen ongelmanratkaisuprosessi. Tavoitteena on saada aikaan muutos, jonka myötä sosiaalityön palveluita ei enää tarvita ja asiakkaiden selviytyminen arjessa olisi

omaehtoisempaa. Muutoksen myötä asiakkaan ongelma tulee ratkaistua ja samalla ehkäistään yhteiskunnallisia ongelmia ennakolta. (Aikio 2017, 71; Raunio 2009, 59–60.) Sosiaalityön tehtävänä on siis tunnistaa valtakulttuurista syrjäytyneet ja pyrkiä liittämään heidät takaisin yhteiskuntaan. Yksi keino tähän takaisin liittämiseen on asiakkaan elämänhallinnan ja ongelmanratkaisutaitojen lisääminen. Elämänhallintaan liitetään turvattu taloudellinen toimeentulo, perhe, järjestyksessä olevat asumisasiat ja toimiva arki. Tärkeintä on se, että asiakkaalle itselleen tulee kokemus siitä, että hän pystyy pitämään elämänsä palaset kasassa, eivätkä ulkopuoliset tekijät pysty horjuttamaan sitä. (Juhila 2006, 61; Raunio 2009, 60.) Toinen keino asiakkaan liittämiseksi takaisin yhteiskuntaan on pyrkiä käyttämään sellaisia rajoitustoimenpiteitä, jotka ohjaavat asiakasta hyväksyttävämpiin toimintatapoihin ei-hyväksyttävien sijaan. Asiakkaan henkilökohtaisia tavoitteita ei pyritä muuttamaan, vaan niitä keinoja, joilla asiakasta pyrkii tavoitteensa toteuttamaan. (Aikio 2017, 71.)

Jos asiakkaan liittäminen takaisin yhteiskuntaan ja kulttuuriin ei onnistu eli hänen ongelmaansa ei saada ratkaistua, häntä voidaan sosiaalityön puolesta kontrolloida ja sulkea pois normaalina pidetystä yhteiskunnan toiminnasta. Tähän liittyy valtaulottuvuus: valta määrittellä ne, jotka eivät sovi normaalina pidettyyn yhteiskuntaan, joiksikin toisiksi, ongelmallisiksi ryhmiksi. (Juhila 2006, 78–79.)

Sosiaalityössä perusteena käytetään arvoja, moraalia ja etiikkaa. Näiden katsotaan erityisesti kohdentuvan asiakastyöhön. Tärkein sosiaalityön arvo on se, että jokaisella asiakkaalla on yhtäläinen ihmisarvo. Sosiaalityön asiakkaat ovat usein muun yhteiskunnan syrjimiä tai toimivat normaalista poikkeavalla tavalla. Moraalisesti sosiaalityössä joudutaan koko ajan pohtimaan sitä, mikä on oikea tapa tehdä ja mikä väärä tapa. Toiminnan etiikka toteuttaa työn arvoja ja moraalia sopusoinnussa lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten kanssa. Kun sosiaalityössä toimitaan eettisesti jokaisen ihmisen arvo ja ainutlaatuisuus tulee kunnioitetuksi. (Kananoja 2017, 174–175.) Sosiaalityön eettisissä arvoissa painotetaan muun muassa asiakaslähtöisyyttä työn perustana. Tämä ei kuitenkaan aina absoluuttisesti toteudu. Sosiaalityön vuorovaikutustilanteissa asiakaslähtöisyys saattaa joutua kyseenalaistetuksi, kun asiakkaan ongelmallista identiteettiä pyritään kontrolloimaan ja muokkaamaan suotuisampaan suuntaan. Esimerkiksi päihderiippuvaisen asiakkaan identiteetin muokkaaminen päihteettömään. Haasteita asiakaslähtöisyydelle voi tuoda myös kahden

asiakkaan vastakkaiset intressit, joista työntekijän tulisi tarjota heille kompromissivaihtoehtoa ottaen samalla huomioon kummankin asiakkaan näkökulman ja olevan täten asiakaslähtöinen kumpaakin asiakasta kohtaan. Esimerkiksi, kun toinen asiakkaista on todettu olevan tilanteessa uhri ja toinen se, joka on syyllinen toisen uhri-identiteettiin. (Juhila 2006, 249–252.)

3.2 SOSIAALITYÖN ASIAKKAIDEN OIKEUDET

Yksilöiden perus- ja ihmisoikeuksista säädetään niin kansallisessa perustuslaissa, että kansainvälisissä sopimuksissa. Ensimmäinen Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus julkaistiin vuonna 1948. Sen jälkeen on solmittu tätä täydentäviä ihmisoikeussopimuksia, joista jokainen on osaltaan vaikuttanut suomalaiseen kansalliseen lainsäädäntöön. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 54–55.)

Suomen perustuslaki uudistettiin vuonna 1995 ja silloin siihen lisättiin sosiaalipalveluiden kannalta tärkeitä sosiaalisia perusoikeuksia: taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Perusoikeudet kuuluvat kaikille, mutta erityisen tärkeitä ne ovat niille, joilla ne eivät toteudu, esimerkiksi sosioekonomisen aseman vuoksi. Keskeisin perusoikeus sosiaalihuollon kannalta on oikeus sosiaaliturvaan: oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, perustoimeentulon turvaan, riittäviin sosiaali- ja terveystalouteihin, ehkäisevään terveydenhuoltoon sekä lapsiperheiden tukemiseen ja asumisen järjestämiseen. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan ihmisarvoisen elämän vähimmäistason turvaamista jokaiselle. Perustoimeentulo luvataan turvata tilanteissa, joissa ihminen ei itse pysty turvaamaan omaa perustoimeentuloaan, tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi työttömyys, työkyvyttömyys tai sairastuminen. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 48–52; Suomen perustuslaki 731/1999, 19 §.)

Tarkemmin sosiaalityön asiakkaiden oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään kansallisen tason lainsäädännössä, kuten laissa sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista (812/2000) sekä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevassa laissa (812/2000) asiakkaan oikeuksiksi säädetään oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun,

oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehtoista sekä itsemääräämis- ja osallistumisoikeus (4-8 §). Sosiaalihuoltolain (1301/2014), joka on sosiaalihuollon varsinainen yleislaki, mukaan kaikessa sosiaalihuollon toimenpiteissä pitää ensisijaisesti huomioida asiakkaan sekä etenkin lapsen etu (4-5 §). Laissa myös säädetään asiakkaan oikeudesta saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa sekä hyvää kohtelua ilman minkäänlaista syrjintää (30 §). Asiakasta on kuultava häntä itseään koskevassa asiassa, riippumatta asiakkaan iästä (31-32 §). Molemmissa laeissa myös säädetään laajasti muista asiakkaille kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Sosiaalityön asiakkaiden turvaksi on säädetty myös useita erityislakeja, kuten esimerkiksi lastensuojelulaki (417/2017), mielenterveyslaki (1116/1990) ja päihdehuoltolaki. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja velvollisuuksista 812/2000; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017.)

3.3 EETTINEN POHDINTA SOSIAALITYÖSSÄ

Vaikka sosiaalityötä tehdään eri tehtäväalueilla, kaikkia sosiaalityöntekijöitä sitoo samat ammatilliset arvot ja eettiset periaatteet. Keskeistä eettiselle pohdinnalle ovat etenkin velvollisuus- ja seurauseettinen pohdinta. Velvollisuuseettisesti pitää pohtia asiakkaiden universaalista eli tasa-arvoista kohtelua sekä työskentelyn objektiivisuutta. Käskyt eli lait ilmaisevat sen, mitä pitää tehdä, ja kaikkien asiakkaiden osalta käskyjä pitäisi pystyä soveltamaan samalla tavalla. Seurausetiikan kannalta pitää pohtia sitä, onko seuraukset ennakoitujen, aiottujen tai tosiallisten seurausten mukaisia. Sosiaalityössä pitää eettisesti pohtia kaikkia valintoja ja keinoja, joita asiakkaiden kanssa työskennellessä käytetään, ja jokainen sosiaalityöntekijä on itse vastuussa tekemistään eettisistä valinnoista. Vaikka eettisten ohjeiden ajatellaan usein koskevan ainoastaan asiakastyötä, se pätee kaikkeen sosiaalityöhön, eri tehtäväalueilla sekä ammatillisiin yhteistyösuhteisiin. (Kananoja 2017, 173; Laitinen & Väyrynen 2011, 163–164; Talentia 2017; Metteri 1993, 88.)

Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet on kerätty Talentian sosiaalialan ammattihenkilön eettisiin ohjeisiin (2017). Niissä painotetaan ihmisoikeuksia, asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Sosiaalialan ammattihenkilöiden on myös vältettävä asiakkaiden syrjintää ja erottelua minkään perustelun pohjalta. Asiakas on myös nähtävä tasa-arvoisena toimijana sosiaalityöntekijän rinnalla sekä oman elämänsä asiantuntijana. Vaikka sosiaalityön ammatillisille on annettu eettiset ohjenuorat, ne eivät

vielä määritä sitä, kuinka ohjeita on tulkittava. Työntekijä tulkitsee ohjeita joka tilanteessa aina uudelleen. (Talentia 2017; Laitinen & Väyrynen 2011, 164; Metteri 1993, 90–91.) Vaikka eettistä pohdintaa edellytetään kaikessa toiminnassa, tulee arkipäivän työskentelyssä kuitenkin vastaan tilanteita, joissa se ei ole aina mahdollista. Eettistä pohdintaa sosiaalityössä tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijän oma asema auttajana ja kontrolloijana ovat ristiriidassa, asiakkaiden intressit ovat ristiriidassa, eri ammattiryhmien käsitykset asiakkaan edusta ovat ristiriidassa, työntekijän oma etu tai organisaation etu on ristiriidassa asiakkaan edun kanssa tai taloudelliset resurssit ovat ristiriidassa asiakkaan edun kanssa. Ristiriidassa saattavat olla myös lainsäätäjän säätämät velvoitteet ja sosiaalityöntekijän näkemys oikeudenmukaisesta resurssien jakamisesta. Työssä saattaa myös tarvita priorisoida asiakkaiden tarpeita, jolloin pitää eettisesti pohtia priorisointijärjestystä, tai työn kuormittavuus ja resurssien puute vaarantavat asiakkaan edun toteutumista, jolloin pitää eettisesti pohtia työn kannattavuutta. (Kananaja 2017, 176–177; Talentia 2017; Metteri 1993, 90.)

Tilanteissa, joissa käy ilmi, ettei sosiaalityöntekijä ole toiminut ammattietiikan mukaisesti, on työntekijän esimiehen sekä muun ammatillisen yhteisön tehtävä puuttua tilanteeseen. Talentialla on eettinen toimikunta, joka käsittelee eettisesti haastavia tilanteita. Myös sosiaali- ja terveysministeriöllä on alaisuudessaan eettinen neuvottelukunta, joka käsittelee sosiaali- ja terveydenhuollon eettisiä pulmia. Eettisesti ristiriitaisten tilanteiden pohtimisen kannalta keskeistä on myös työnohjaus. (Kananaja 2017, 176.)

Julkisen vallan eli tässä tapauksessa sosiaalityön puuttumista yksilöiden ja perheiden yksityiselämään voidaan perustella muun muassa yleisellä oikeustajulla. Yhteiskunnassa yleisesti hyväksytään se, että valtio puuttuu yksilöiden ja perheiden elämään sekä ongelmia ennaltaehkäisevästi, että niitä korjaavasti. Toista perustetta, jonka mukaan julkisella vallalla on oikeus puuttua kansalaisten yksityiselämään, kutsutaan paternalismiksi. Se voidaan jakaa kovaan ja pehmeään paternalismiin, jotka eroavat siten, että kovassa paternalismissa puututaan vahvasti kansalaisten itsemääräämisoikeuteen, ja pehmeässä paternalismissa on kyse enemmänkin huolehtivasta kontrollista, eikä niinkään autonomiaan puuttumisesta. Myös yhteiskunnalla on omat oikeutensa suojata itseään niiltä yhteiskunnallisilta seurauksilta, joita lasten kaltoinkohtelu voi aiheuttaa. (Hämäläinen 2011, 51–52, 55.)

3.4 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN ASENNOITUMINEN ERI ASIAKASRYHMIIN

Sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen erilaisiin asioihin voidaan ajatella vaikuttavan institutionaaliset, organisationaaliset, kulttuuriset sekä yksilöön liittyvät tekijät. Myös työntekijän koulutustaustan, työvuosien ja henkilökohtaisten poliittisten mielipiteiden on todettu vaikuttavan sosiaalityöntekijöiden asenteisiin. Näin ollen sosiaalityöntekijöiden asenteisiin vaikuttavat tekijät voidaan jakaa työperusteisiin mielipiteisiin ja henkilökohtaisiin mielipiteisiin. Työperusteisiin mielipiteisiin vaikuttavat juurikin työvuosien määrä ja koulutus. Henkilökohtaisiin mielipiteisiin vaikuttavat henkilökohtaiset arvot ja poliittinen vakaumus. (Blomberg, Kallio, Kroll & Niemelä 2015, 329; Kallio & Saarinen 2014, 822; Kallio, Meeuwisse & Scaramuzzino 2016, 179.)

Sosiaalityöntekijät suhtautuvat kriittisemmin palveluiden yksityistämiseen, kun kyseessä on voittoa tavoitteleva yritys, jolta palveluita ostetaan. Vähemmän kriittisesti sosiaalityöntekijät suhtautuivat vapaaehtoistyötä tekevien yritysten palveluiden ostamiseen. Mielipiteeseen palveluiden yksityistämisestä voittoa tavoitteleville yrityksille vaikuttivat kokemus resurssien puutteesta sekä palveluiden byrokraattinen luonne. Myös sosiaaliset arvot vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden asenteisiin. Ne, jotka pitivät köyhyyttä individualistisena ongelmana, suhtautuivat myönteisemmin palveluiden yksityistämiseen. (Kallio ym. 2016, 183, 187.) Köyhyyttä koskevassa asennetutkimuksessa on todettu sosiaalityöntekijöiden suosivan rakenteellista selitysmallia köyhyteen. He siis ajattelevat köyhyyden johtuvan byrokratiasta ja sosiaalisesta turvattomuudesta, eikä niinkään ihmisten yrityksen puutteesta ja laiskuudesta. Tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalityöntekijät pitivät eniten köyhyteen syyllisenä yhteiskunnan epätasa-arvoisuutta, varakkaiden suosimista sosiaalipolitiikassa ja sosiaaliturvien alhaista tasoa. (Blomberg ym. 2015, 329.)

Myös sosiaalityöntekijöiden suhtautumista työttömyyteen, sosiaaliturvaan ja työmarkkinatukeen on tutkittu. Työttömyyteen liittyvissä tutkimuksissa on huomattu sosiaalityöntekijän oman ekonomisen tilanteen sekä käsityksen siitä, mistä sosiaaliset ongelmat johtuvat, vaikuttavan heidän asenteisiinsa työperusteisten ja muiden henkilökohtaisten perusteiden lisäksi. Työttömyyden suhteen sosiaalityöntekijöiden on todettu suhtautuvan siten, että työttömien olisi mahdollista saada töitä, jos hakisivat, mutta he eivät kuitenkaan näe työttömyystukien väärinkäyttöä ongelmana

yhteiskunnassa. Työttömien tulisi toisaalta olla kiitollisia niistä tuista, joita heidän on mahdollista saada. Suomessa sosiaalityöntekijät eivät usko, että työttömät olisivat haluttomampia ja kyvyttömämpiä tekemään töitä kuin jo töissä olevat. Sosiaalityöntekijöiden välisiin mielipide-eroihin vaikuttivat tässä tutkimuksessa muun muassa työvuosien määrä. Vähemmän aikaa työskennelleet antoivat enemmän individualistissävyytteisiä selityksiä työttömyydelle kuin pitkään työskennelleet. (Kallio, Blomberg & Kroll 2013, 224–225.)

Sosiaalitukia tarvitsevat nähdään sosiaalityössä apua tarvitsevina, mutta ei kuitenkaan laiskoina. Yleisesti ihmisten keskuudessa sosiaalitukia saavilla on tietynlainen leima. Tämä kuitenkin riippuu hyvin paljon siitä, onko henkilö itse ollut sosiaalitukien tarpeessa vai ei. Myös sosiaalityöntekijät ajattelevat usein niin, että sosiaalityet menevät niitä todella tarvitseville, eikä sellaisia, jotka pärjäisivät ilman. Jotkut suomalaisista ajattelevat sosiaalitukien tarpeen johtuvan individualistisista syistä, kuten esimerkiksi henkilön laiskuudesta. Näin ajattelee vain pieni osa sosiaalityöntekijöistä. (Kallio & Kouvo 2015, 325.) Työmarkkinatuen suhteen sosiaalityöntekijät tukevat sen parantamista. Samassa tutkimuksessa sosiaalityöntekijöille esitettiin väittämä, jossa kysyttiin, pitäisikö työttömän ottaa vastaan mikä työpaikka tahansa. Tähän väittämään sosiaalityöntekijät vastasivat kielteisemmin kuin tutkimuksen muut ammattiryhmät, esimerkiksi diakoniatyöntekijät. Tutkimuksessa tutkittiin, kuinka ammattiryhmiin liittyvät henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttivat heidän asenteisiinsa. Selittävinä tekijöinä käytettiin työvuosien määrää ja omaa ekonomista tilannetta. Ne sosiaalityöntekijät, joilla oli enemmän työvuosi ja tiukempi taloudellinen tilanne, tukivat työmarkkinatuen parantamista. (Kallio & Saarinen 2014, 822–826.)

Vaikka sosiaalityöntekijöillä on sama koulutustausta, yhteiset arvot ja eettiset periaatteet, ei heidän asennoitumisensa asioihin kuitenkaan täysin yhdenmukaista ole. Tähän saattaa vaikuttaa sosiaalityöntekijän yksilölliset, henkilökohtaiset tekijät, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijän sukupuoli, oma taloudellinen tilanne, poliittinen vakaumus ja oma näkemys tekijöistä sosiaalisten ongelmien taustalla. Myös professionaaliset tekijät, kuten esimerkiksi työkokemuksen pituus ja koulutus vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen eroavaisuuksiin. Esimerkiksi sosiaalityöntekijä, jolla on sosiaalityöntekijän pätevyys, ajattelee todennäköisesti vähemmän individualistisesti asiakkaan ongelmista, kuin sosiaalityöntekijä, jolla ei ole vielä sosiaalityöntekijän

pätevyyttä. Ja työkokemuksen määrä on yhteydessä siihen, kuinka paljon sosiaalityöntekijä on ollut tekemisissä eri asiakasryhmien kanssa ja saanut lisää tietämystä heistä, mikä saattaa vaikuttaa hänen asennoitumiseensa heihin. (Kallio & Saarinen 2014, 822; Kallio ym. 2013, 222.) Sosiaalityöntekijät suhtautuvat kuitenkin pääasiassa varsin myönteisesti eri asiakasryhmiin ja heidän avuntarpeeseensa. Aiemman tutkimuksen mukaan tämä saattaa johtua siitä, kuinka sosiaalityöntekijät selittävät rakenteita sosiaalisten ongelmien taustalla. Jos ongelmien ajateltaisiin johtuvan individualistisista syistä, eli asiakkaasta itsestään, asennoituminen saattaisi olla kielteisempää, mutta sosiaalityöntekijät usein ajattelevat ongelmien johtuvan yhteiskunnan rakenteista, jolloin ne eivät ole asiakkaasta itsestään riippuvaisia. (Kallio & Saarinen 2014, 826; Kallio ym. 2013, 220.)

4. TUTKIMUSASETELMA

4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄN JA KYSYMYSTEN MÄÄRITTELY

Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen Suomessa. Tutkimuksen tärkeyttä perustelen sillä, ettei aihetta ole aiemmin tutkittu sosiaalityön näkökulmasta. Suomalaisten suhtautumista homoseksuaalisuuteen sekä samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen on tutkittu (Jalonen 2018; Hyypiä 2015), mutta sosiaalityöntekijöiden suhtautumista tähän ei ole. Aihe on myös hyvin ajankohtainen, koska samaa sukupuolta olevien vanhempien määrä on kasvussa, esimerkiksi uuden avioliittolain myötä (Avioliittolaki 1929/234; Pietiläinen & Pohjanpää 2019). Sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tehtävä tutkimus on myös tärkeää sen vuoksi, että heillä on mahdollisuus työssään käyttää valtaa asiakkaitaan kohtaan sekä pakottavilla toimenpiteillä puuttua heidän perus- ja ihmisoikeuksiinsa (Aikio 2017; Juhila 2006; Raunio 2009).

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen?
2. Miten vastaajan työvuosien määrä, maakunta, poliittinen vakaumus, uskonnollisuus ja samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen työssä selittävät sosiaalityöntekijän suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen?

Toiseen tutkimuskysymykseen olen valinnut selittävät tekijät aikaisemman kansalaisia koskevan tutkimuksen perusteella, jonka mukaan ne kytkeytyvät yksilön suhtautumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen sekä yleisesti homoseksuaaleihin. Lisäksi aiemman tutkimuksen mukaan korkeasti koulutetut ja ne, joilla on aiempaa kokemusta seksuaalivähemmistöistä, suhtautuvat myönteisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Muissa sosiaalityöntekijöiden asennetta koskevissa tutkimuksissa on todettu työvuosien määrän ja ihmisryhmän kohtaamisen vaikuttavan sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen eri asiakasryhmiä kohtaan. (Ks. esim. Hyypiä 2015; Jalonen 2018; Kallio & Saarinen 2014; Kallio ym. 2013.) Suomalaisen

lainsäädännön mukaan sosiaalityötä Suomessa saa harjoittaa vain ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy pääaineopinnot sosiaalityössä, suorittanut henkilö (817/2015, §7). Näin ollen kaikki tutkimukseen osallistuvat ovat oletettavasti korkeakoulutettuja.

4.2 AINEISTON KUVAUS JA KERUU

Aineisto kerättiin kyselytutkimuksena sosiaalityöntekijöiltä. Kyselytutkimus on yksi yleisimmistä tutkimusaineiston keruumenetelmistä kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Se sopii hyvin tutkimukseen, jossa halutaan selvittää vastaajien mielipiteitä ja asenteita. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 24–25.) Halusin kyselyssä selvittää, kuinka paljon työvuosia sosiaalityöntekijöillä on, ja missä päin Suomea he työskentelevät, kuinka paljon he ovat työssään kohdanneet samaa sukupuolta olevia pareja, joiden lapset asuvat pääasiassa heidän luonaan, ja kuinka he kokevat samaa sukupuolta olevien parien onnistuvan vanhempina. Viimeiseen kohtaan uskon vaikuttavan maantieteellisen sijainnin, poliittisen vakaumuksen, uskonnollisuuden ja tunteeiko sosiaalityöntekijä jo työn kautta samaa sukupuolta olevia pareja ennestään. Näitä kysyin kyselyssä.

Kyselytutkimus on yksi kvantitatiivisen tutkimuksen tärkeimmistä tiedonkeruutavoista haastattelun ohella. Se, kumpaa käytetään, riippuu tutkimuksen tavoitteista. Kyselylomakkeen laatimiseen tarvitaan paljon aikaa, ja sitä suunnitellessa on hyvä jo ottaa huomioon käytettävät analyysimenetelmät. Jos se laaditaan itse, eikä sitä ole aiemmin käytetty, sitä on hyvä testata ennen varsinaista tutkimusryhmää. Itse lähetin kyselylomakkeen työ- ja opiskelutovereilleni ja sain heiltä palautetta lomakkeen toimivuudesta. Kysymyksiä laatiessa pitää ottaa huomioon niiden selkeys ja yksiselitteisyys. Niiden pitää mitata vain yhtä asiaa, eikä niiden muotoilu saa olla ”sosiaalisesti latautunut”, niin että niihin vastattaisiin enemmän yleisen mielipideilmaston kuin vastaajan oman asenteen mukaisesti. (Tähtinen ym. 2020, 26–28.) Kyselytutkimuksessa pitää myös ottaa huomioon se, että vastaaja vastaa kysymyksiin juuri niiden muotoilun mukaisesti. Tätä voisi luonnehtia lauseella ”niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan”. (Kallio & Niemelä 2014.) Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen löydät liitteistä (Liite 1).

Tein kyselylomakkeen Webropolissa ja lähetin sen mahdollisimman monta kanavaa pitkin sosiaalityöntekijöille ympäri Suomea. Sain luvan käyttää sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön Talentian sähköpostilistaa kyselyn levittämiseen. Lisäksi laitoin sen julkisesti jakoon sosiaalisen median kautta Facebookin sosiaalityöntekijöiden uraverkostoon.

Kysely lähetettiin ensimmäisen kerran 11.1.2021 Talentian sähköpostilistan kautta kaikille valmistuneille sosiaalityöntekijöille, joiden sähköposti oli Talentian tiedoissa. Kysely tavoitti sillä kertaa yhteensä 2 180 Talentian jäsentä, joista 265 avasi kyselyn. Alun perin viesti lähti 2 513 jäsenelle, mutta noin 300 jäsenen tiedot Talentiassa eivät olleet ajan tasalla. Ensimmäisellä kerralla kyselyyn tuli 221 vastausta ja osallistumisprosentti oli tällöin noin 10 prosenttia. Toisen kerran kysely lähetettiin Talentian kautta 25.1.2021. Tällöin viesti tavoitti 2 178 Talentian jäsentä ja heistä 69 vastasi kyselyyn. Tähän mennessä kyselyyn siis oli vastannut yhteensä 270 sosiaalityöntekijää.

Vastauksien määrä ei olisi vielä riittänyt esimerkiksi monimuuttuja-analyysiin, joten päätin julkistaa kyselyn vielä sosiaalisen median kautta. Julkaisin kyselyn linkin Facebookin sosiaalityön uraverkoston kautta 1.2.2021. Julkaisussa pyysin päteviä sekä sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä vastaamaan kyselyyn. Sosiaalityön uraverkostossa on yhteensä noin 3700 jäsentä, mutta tarkkaan ei voida sanoa, kuinka monta kysely saavutti, koska kaikki eivät käytä sosiaalista mediaa päivittäin. Kysely keräsi Facebookin kautta uusia vastauksia noin 90 2.2.2021 mennessä. Kysely oli auki maanantaihin 8.2.2021 asti. Siihen mennessä vastauksia tuli yhteensä 433.

4.3 MUUTTUJAT

Tutkimuksessa muuttujat kuvaavat tutkittavia asioita, ja saavat numeerisia arvoja. Jotkut muuttujat voivat olla saada vain kaksi arvoa, jolloin ne ovat kaksiluokkaisia tai dikotomisias. Tällaisia muuttujia ovat esimerkiksi sukupuoli, tai elävää tai kuollutta kuvaavat muuttujat. Ne voivat saada arvot mies ja nainen tai elävä ja kuollut. Muuttuja voi saada myös useamman arvon, jolloin se on polytominen muuttuja, esimerkiksi uskontoryhmä voi saada useamman arvon: protestantti, katolinen ja niin edelleen. Kolmas muuttujamuoto on jatkuvat muuttujat, jotka saavat arvoja tietyltä väliltä. Tällaisia ovat esimerkiksi ikä tai taloudelliset tulot. (Kerlinger 1986, 27, 35–36.) Aineistossani on kahdenlaisia muuttujia: kategorisia ja jatkuvia. Kategoriset muuttujat saavat arvoja kaksi tai useamman. Jatkuva muuttuja saa arvoja suuren vaihteluvälin sisällä, ja ne on hyvä luokitella uudelleen 2-5-luokkaisiksi. Luokkien pitää muodostua niin, että ne antavat tutkijalle tarpeeksi ja tarkoituksenmukaisesti informaatiota. Myös aiemmat tutkimukset ja teoriat ovat kriteerinä uusien luokkien muodostamiselle. Jatkuvien muuttujien muunnoksia on myös kritisoitu, koska niissä osa informaatiosta saattaa kadota ja tutkijalla on paljon omaa harkinnanvaraa luokkia muodostaessaan. Siinä on myös hyvät puolensa. Muunnosten jälkeen aineiston ja tulosten tulkinta sekä raportointi on helpompaa. (Tähtinen ym. 2020, 74–75.)

Muuttujamuunnosten tekemiseen on annettu muutama perusvinkki jatkuvien muuttujien suhteen. Ensinnäkin uusien luokkien tulee perustua tutkimusongelmaan ja tavoitteisiin. Tapauksia ei saa jäädä luokkien ulkopuolelle ja luokkien on oltava toisensa poissulkevia. Muuttujien luokittelussa on käytettävä samaa luokitteluperiaatetta ja niistä on muodostuttava yhtenäinen kokonaisuus. Kategoristen muuttujien suhteen luokittelu on yksinkertaisempaa. Jokainen arvo saa oman ryhmänsä. Ensimmäinen ryhmä saa arvon 1 ja toinen saa arvon 2 ja niin edelleen. Jos havaintoyksikköjä ei kuitenkaan ole tarpeeksi yhteen luokkaan, se saatetaan joutua yhdistämään johonkin toiseen luokkaan. (Kerlinger 1986; Tähtinen ym. 2020, 75.)

Selittävinä muuttujina käytän työvuosia, maakuntaa, jossa vastaaja työskentelee, poliittista suuntautumista, uskonnollisuutta sekä samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaamista työssä. Selittävät muuttujat kuvattu taulukossa 1.

Aiemmissa tutkimuksissa selittävänä muuttujana on käytetty vastaajan ikää. Niissä on havaittu, että myönteisimmin homoseksuaaleihin ja sateenkaariperheisiin asennoituvat nuoret ikäluokat. (Ks. Esim. Hyypiä 2015; Jalonen 2018.) Tässä tutkimuksessa kuitenkin ollaan kiinnostuneita ammattiryhmästä ja sen vuoksi pidän parempana vaihtoehtona käyttää työvuosien määrää iän sijasta. Työvuosien määrä saattaa kertoa enemmän suhtautumisesta asioihin ja asiakkaisiin kuin työntekijän ikä. Aiemmissa sosiaalityöntekijöiden asenteita tutkivissa tutkimuksissa on käytetty vastaajien työvuosien määrää selittävänä muuttujana, ja koska sen on todettu vaikuttavan sosiaalityöntekijöiden asenteisiin, se sopii tähänkin tutkimukseen paremmin kuin ikä (ks. esim. Blomberg ym. 2015; Kallio & Saarinen 2014). Kysymyksessä 9 (Liite 1.) kysyttiin vastaajien työvuosien määrää. Vastauksia sain yhteensä 420. Puuttuvia vastauksia ei ollut yhtään. Työvuosi-muuttuja on jatkuva muuttuja, jonka muutin kolmiluokkaiseksi. Työvuosi vastaajille oli kertynyt 0-38 vuotta. Näistä tein kolme luokkaa: "0-9 vuotta", "10-19 vuotta" ja "20 vuotta tai enemmän". Puuttuvat tiedot pudotan pois analyysistä.

Maaseudun ja kaupunkien välisiä eroavaisuuksia mielipideilmastossa on tutkittu aiemmin. Näiden tutkimusten mukaan kaupungeissa asuvat suhtautuvat myönteisemmin samaa sukupuolta oleviin pareihin ja heidän perheisiinsä. (Ks. esim. Hyypiä 2015.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut koko Suomen edustavuudesta ja siitä, kuinka asenteet eroavat eri puolilla Suomea. Sen vuoksi päätin kyselylomakkeessani kysyä maaseudun ja kaupungin sijasta maakuntaa, jossa vastaaja asuu. Vastausvaihtoehdot olivat: Uusimaa, Pohjois-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Satakunta, Pirkanmaa, Päijät-Häme, Kanta-Häme, Varsinais-Suomi, Lappi, Kainuu, Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala, Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Tätä kysyttiin kysymyksessä 3 ja siihen tuli vastauksia 420. Puuttuvia vastauksia ei ollut yhtään. Maakunta-muuttuja on string-muuttuja, josta tein neliluokkaisen kategorisen muuttujan. Yhdistin maakunnat niiden maantieteellisen sijainnin mukaan. Yhdistin Pohjois- Suomen ja Keski-Suomen, koska muuten niiden edustavuus aineistossa olisi jäänyt alle 10 %, eli liian pieneksi. Ensimmäiseen luokkaan yhdistin Etelä-Suomen maakunnat eli Uudenmaan, Kymenlaakso, Etelä-Karjalan, Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen. Toiseen luokkaan yhdistin Lapin, Keski-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Keski-Pohjanmaan. Kolmannesta luokasta tuli Länsi-Suomea edustava, jossa yhdistyvät Satakunta, Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa. Neljanteen luokkaan yhdistin Itä-

Suomen maakunnat, eli Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan. Puuttuvat tiedot pudotin pois analyysistä.

Ihmisten poliittisen suuntautumisen on myös todettu vaikuttavan heidän asennoitumiseensa samaa sukupuolta olevia pareja ja heidän perheitään kohtaan sekä muita yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan, kuten työmarkkinatuen nostamista. Tätä on usein kartoitettu kysymällä, mitä puoluetta vastaaja on viime vaaleissa äänestänyt. (Ks. esim. Hyypiä 2015; Kallio & Saarinen 2014.) Kolmas selittävä tekijä on siis poliittinen puolue, jota vastaajat äänestivät viime vaaleissa. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) Suomen sosiaalidemokraattinen puolue, 2) Perussuomalaiset, 3) Kansallinen kokoomus, 4) Suomen keskusta, 5) Vihreä liitto, 6) Vasemmistoliitto, 7) Suomen ruotsalainen kansanpuolue, 8) Suomen kristillisdemokraatit, 9) Jokin muu puolue, mikä? 10) En äänestänyt viime vaaleissa ja 11) En halua kertoa. Vastauksia tähän kysymykseen tuli 418 ja puuttuvia vastauksia oli yhteensä 2. Tätä kysyttiin kysymyksessä 14. Puolue-muuttuja oli myös string-muuttuja, josta muokkasin neliluokkaisen kategorisen muuttujan. Ensimmäiseen kategoriaan tuli oikeisto-puolueet eli Suomen keskusta, kansallinen kokoomus, Suomen kristillisdemokraatit ja Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Toiseen kategoriaan laitoin vihreän liiton. Kolmanteen kategoriaan yhdistin vasemmisto puolueet eli Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja vasemmistoliitto. Neljänteen kategoriaan yhdistin perussuomalaiset, muita puolueita äänestäneet, ne, jotka eivät äänestäneet viime vaaleissa, ne, jotka eivät halunneet vastata tähän kysymykseen, sekä puuttuvat tiedot. Perussuomalaisia on vaikea sijoittaa oikeisto-vasemmisto-akselille, minkä vuoksi se luokiteltiin tähän luokkaan.

Neljäs selittävä tekijä on vastaajan uskonnollisuus. Aiemmin tätä on tutkimuksissa kysytty vastaajilta uskonnollisena aktiivisuutena tai johonkin kirkkoon kuulumisena. Yleisin tulos on ollut se, että aktiivisemmin uskonnolliset suhtautuvat homoseksuaaleihin ja sateenkaariperheisiin kielteisemmin kuin vähemmän aktiivisesti uskonnolliset ihmisten. (Ks. esim. Hyypiä 2015.) Omassa kyselylomakkeessani kysyin vastaajilta heidän kokemustaan omasta uskonnollisuudestaan. Tähän kysymykseen vastasi 418 ja 2 jätti vastaamatta. Tästä loin kaksiluokkaisen dummy-muuttujan, joka saa arvon 1 tai 0. Kokemus omasta uskonnollisuudesta saa arvon 1, jos vastaaja kokee itsensä erittäin tai hyvin uskonnolliseksi, ja arvon 0, jos vastaaja kokee itsensä vähän tai ei lainkaan uskonnolliseksi tai ei osaa vastata. Lisäsin myös puuttuvat vastaukset luokkaan 0.

Viidentenä selittävänä muuttujana käytän tutkimuksen kohderyhmänä olevan ihmisryhmän kohtaamista eli samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaamista. Kysymyksessä 10 kysytään, onko sosiaalityöntekijä työssään kohdannut samaa sukupuolta olevaa paria, jonka lapsi/lapset asuvat pääasiassa heidän luonaan. Tähän kysymykseen on vastannut yhteensä 420 ja puuttuvia vastauksia ei ole yhtään.

Selittävät muuttuja	% (N)
Maakunta	
Etelä-Suomi	58,2 (160)
Pohjois- ja Keski-Suomi	12 (33)
Länsi-Suomi	16,7 (46)
Itä-Suomi	13,1 (36)
Työvuodet	
0-9 vuotta	54,3 (235)
10-19 vuotta	29,3 (127)
20 vuotta tai enemmän	16,4 (71)
Poliittinen puolue	
Oikeisto	12,7 (26)
Vihreä liitto	17,6 (36)
Vasemmisto	36,6 (75)
Muut	33,2 (68)
Uskonnollisuus	
Kokee itsensä uskonnolliseksi	35 (7)
Ei koe itseään uskonnolliseksi	65 (13)
Samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen työssä	
On tavannut	43,6 (197)
Ei ole tavannut	50,7 (229)

Taulukko 1. Aineiston jakautuminen selittävien muuttujien mukaan % (N)

Tutkimukseni tarkoitus on tutkia sosiaalityöntekijöiden suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, joten selitettävien muuttujien on käsiteltävä juuri vastaajan asennetta. Selitettävinä muuttujina käytän asennekysymyksiä. Ensimmäinen asennekysymykseni koostuu kahdesta vaihtoehdosta: a) Kaksi naista pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostama pari ja b) Kaksi miestä pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostama pari. Vastausvaihtoehdot olivat: 1) Täysin eri mieltä, 2) Osittain eri mieltä, 3) Ei samaa eikä eri mieltä, 4) Osittain samaa mieltä ja 5) Täysin samaa mieltä. Tätä kysymystä on käytetty aiemmassa tutkimuksessa, esimerkiksi Carita Hyypiän pro gradussa vuonna 2015. Hyypiällä ensimmäinen väite koski yksinhuoltajavanhempien kykyä kasvattaa lapsi yhtä hyvin kuin kaksi vanhempaa. Itselläni kysytään vastaajan mielipidettä lapsen tarpeeseen kahteen vanhempaan. Hyypiä jätti yksinhuoltajaa koskevan väitteen tutkimuksen ulkopuolelle, koska siinä ei määritelty yksinhuoltaja vanhemman sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista. (Hyypiä 2015, 42.) Olen päättänyt jättää kahta vanhempaa kysymyksen myös pois samoista syistä, eli siinä ei määritellä vanhempien sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista.

Toinen asennekysymys, jota käytän, on suora kysymys vastaajien asennoitumisesta tutkimuksen aiheeseen: Miten suhtaudut samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen? Vastausvaihtoehdot olivat 1) Erittäin myönteisesti, 2) Myönteisesti, 3) Ei myönteisesti eikä varauksellisesti, 4) Varauksellisesti ja 5) Erittäin varauksellisesti. Analyysiä varten olen tehnyt tästä muuttujasta dikotomisen eli kaksiluokkaisen. Vastausvaihtoehdot uudessa luokittelussa ovat 1) varauksellisesti ja 0) myönteisesti. Tulen selittävässä analyysissä käyttämään vain tätä suoraa asennekysymystä, koska siinä on enemmän vaihtelua kuin asennekysymyksissä koskien nais- ja miesparien vanhemmuutta.

4.4 AINEISTON RAJOITUKSET

Aineiston rajoituksena on sen pieni edustavuus kaikkia Suomen sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Vuonna 2019 Suomessa oli 7200 rekisteröitynyttä sosiaalityöntekijää (Talentia 2019). Tähän kyselyyn vastasi heistä vain 433. Tämän vuoksi tutkimusten tulosten yleistykseen tulee suhtautua kriittisesti.

Lisäksi aineiston rajoituksena on samat haasteet kuin aiemmissa sateenkaariperheitä koskevissa tutkimuksissa on ollut. Kyselylomakkeeni on varsin heteronormatiivinen. Vastaajan asenteita koskevissa kysymyksissä on aina vertailukohtana heteropari kasvattajana. Vastaajalle ei anneta tässäkään lomakkeessa mahdollisuutta vastata, että samaa sukupuolta oleva pari saattaisi olla jopa parempia kasvattamaan lapsia kuin heteropari. (Hyypiä 2015, 43.)

4.5 ANALYYSI JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Käytän tutkimusaineiston analysoinnissa kvantitatiivisia menetelmiä ja tilasto-ohjelmana Stataa. Tutkimusmenetelminä käytän suoria jakaumia, ristiintaulukointia ja binaarista logistista regressioanalyysiä.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa pyritään yleistämään pieneen ryhmään eli otokseen kohdistuvaa tutkimusta suurempaan joukkoon eli perusjoukkoon. Kvantitatiivista eli määrällistä menetelmää käytetään, kun ollaan kiinnostuneita muuttujien välisistä yhteyksistä ja riippuvuuksista (Kananen 2008, 10; Tähtinen ym. 2020, 11). Kvantitatiiviseen tutkimukseen liittyy erilaisia analyysimenetelmiä, joista tutkijan tulee valita omansa. Analyysimenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimuksessa käytetyt mittarit ja niiden mittaustasot. Myös tutkimusongelma ja teoreettinen viitekehys vaikuttavat analyysimenetelmien valintaan. (Kananen 2008, 51.)

Käytän muun muassa ristiintaulukointia ja regressioanalyysiä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa menetelmien valintaan vaikuttavat muun muassa tutkimuskysymyksen luonne ja otoksen suuruus (Tähtinen ym. 2020, 18). Tutkimuskysymyksissäni olen usein kiinnostunut kahden ilmiön välisestä suhteesta. Tämän tutkimiseen sopii hyvin

ristiintaulukointi, joka on tarkoitettu kahden kategorisen muuttujan analysointiin. Osa muuttujista on ollut jatkuvia string-muuttujia alun perin, mutta olen ne kaikki muuttanut kategorisiksi muuttujiksi. Sen yhteydessä voidaan tutkia myös khiin neliö-testiä, joka kertoo kahden ilmiön välisestä riippuvuudesta. Se perustuu ristiintaulukoinnissa havaittujen solufrekvenssien ja teoreettisten solufrekvenssien välisen eron tilastolliseen merkitsevyyteen. Mitä suurempi havaittujen ja teoreettisten solufrekvenssien erotus on, sitä suuremman arvon khiin neliö-testi saa ja sitä pienempi on siihen liittyvä p-arvo. (Tähtinen ym. 2020, 166–167.)

Kun olen selvittänyt ristiintaulukoimalla kahden muuttujan välisen mahdollisen yhteyden, haluan tutkia yhteyttä tarkemmin. Tähän menetelmäksi sopii regressioanalyysi. Sen avulla voidaan tarkemmin selvittää kahden muuttujan välistä yhteyttä sekä sitä mikä muuttuja selittää tai ei selitä selitettävää muuttujaa. Eli se perustuu siihen, kuinka numeerisen selittävän muuttujan vaihtelu aiheuttaa vaihtelua numeerisessa selitettävässä muuttujassa. Lisäksi se soveltuu tilastolliseen päättelyyn ja kausaalisten yhteyksien tulkintaan. (Tähtinen ym. 2020, 194–195.)

Jotta regressioanalyysillä voitaisiin vastata tutkimuksen tutkimuskysymyksiin, analyysiin mukaan valittujen muuttujien pitää olla tarkoituksenmukaisia ja teoreettisesti perusteltuja. Regressioanalyysissä selittäviä muuttujia voi olla useampia, mutta selitettäviä muuttujia voi olla ainoastaan yksi. Tyypillistä regressioanalyysille on, että kaikki muuttujat ovat välimatka- tai suhdeasteikollisia. Erikoistapauksissa voidaan selittävinä muuttujina käyttää kategorisia dummy-muuttujia, jotka saavat arvon 0 tai 1. Selittäviä muuttujia ei saa olla liikaa, eivätkä ne saa korreloida keskenään paljon. Selitettävissä muuttujissa on esiinnyttävä vaihtelua, jotta analyysi onnistuu. Selitettävän muuttujan on oltava aina satunnaismuuttuja, eli sen vaihtelu ei ole ennakoitavissa. Yhteys muuttujien välillä voi olla positiivinen, negatiivinen tai sitä ei ehkä ole lainkaan. Regressiokerroin kuvaa yhteyden suuntaa ja suuruutta. (Tähtinen ym. 2020, 166, 194–195.)

Tässä tutkimuksessa käytän logistista regressioanalyysiä, koska selitettävä muuttujani on kategorinen. Selitettävässä muuttujassani on kaksi kategoriaa: myönteisesti ja varauksellisesti. Tällöin kyseessä on binaarinen logistinen regressioanalyysi. Tässä

analyysissa selittävät muuttujat voivat olla jatkuvia tai kaksi- tai useampiluokkaisia kategorisia muuttujia. Logistinen regressioanalyysi eroaa tavallisesta regressioanalyysistä siten, että siinä pyritään löytämään muuttujia, jotka parhaiten selittäisivät selitettävän muuttujan luokkaan 1 kuulumisen todennäköisyyttä. Luokkani 1 mallintaa varauksellista asennoitumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Muodostan regressioanalyysissä viisi mallia, joissa lisään jokaiseen aina uuden selittävän muuttujan ja tarkastelen, kuinka selittävien ja selitettävän muuttujan välinen suhde muuttuu.

4.6 TUTKIMUKSEN EETTINEN POHDINTA

Tutkimuksessa on aina huomioitava tutkimuseettiset normit. Nämä normit eivät ole laissa määriteltyjä, mutta sitovat tutkijaa ammatillisesti. Jokaisella tutkijalla on vastuu oman tutkimuksen eettisestä toiminnasta, sillä eettiset normit eivät sisällä suoria vastauksia eettisiin ongelmiin, vaan niitä pitää itse tulkita. (Kuula 2011, 58–59.) Sosiaalialan tutkimuksessa pitää eettisesti ottaa huomioon tutkittavien ihmisarvon kunnioittaminen, johon kuuluu itsemääräämisoikeus, vahingoittumisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. Sosiaalityön tutkimuksessa ei kuitenkaan voi pohtia vain asiakkaiden eettistä suojaamista, vaan periaatteita pitää kunnioittaa myös sosiaalityöntekijöitä ja muita sosiaalialan ammattilaisia sekä asiakkaiden omaisia koskevia tutkimuksia tehdessä. (Kuula 2011, 61; Rauhala & Virokannas 2011, 239.)

Tutkittavien itsemääräämisoikeus taataan toteutuvan esimerkiksi silloin, kun tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkittavalla pitää myös olla oikeus keskeyttää tutkimus, osallistua tutkimukseen haluamallaan tavalla, tai jättää esimerkiksi vastaamatta kyselytutkimuksen kysymyksiin. (Rauhala & Virokannas 2011, 240–241.) Tässä tutkimuksessa tutkittavien itsemääräämisoikeutta turvataan muun muassa sillä, että kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista, kyselyssä on mahdollisuus jättää kysely kesken tai vastaaja voi jättää vastaamatta kysymyksiin. Näiden ehtojen toteuttaminen on mahdollista Webropolissa tehdyssä kyselyssä, eikä verkossa teetetyssä kyselyssä ole tutkijan mahdollista manipuloida tutkittavaa vastaamaan kysymyksiin.

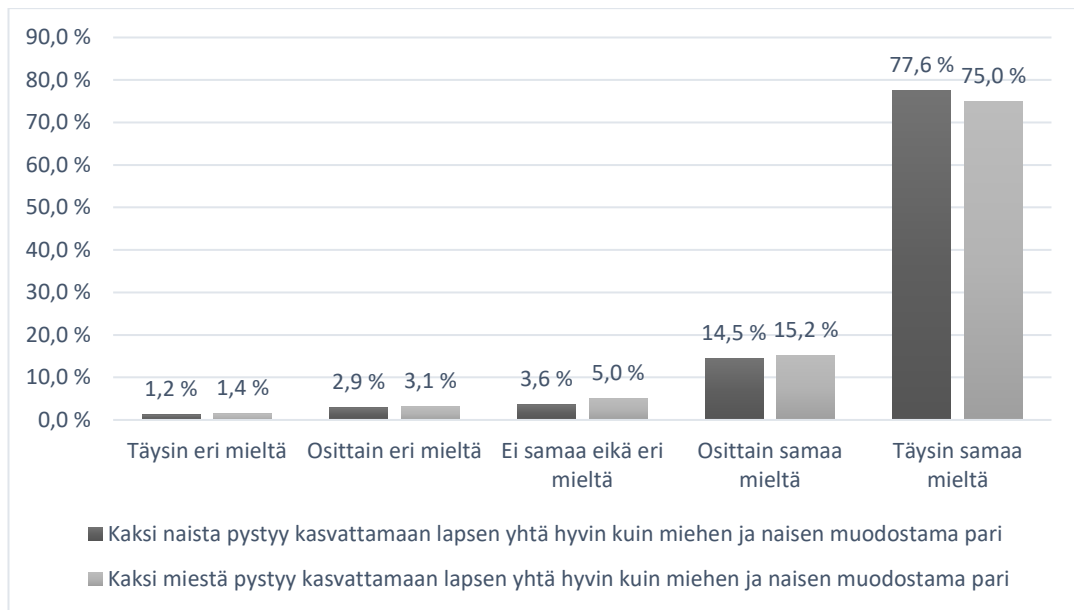
Tutkittavat eivät välttämättä pysty itse arvioimaan tutkimuksesta itselleen koituvia hyötyjä ja haittoja. Tutkijan pitää itse sitoutua välttämään tutkittaville koituvia vahinkoja. Tutkijan pitää myös huolehtia tutkittavien yksityisyyden ja tietosuojan toteutumisesta. (Rauhala & Virokannas 2011, 241–242.) Tutkittavien tietoisuutta kyselytutkimuksen tarkoituksesta pyritään tässä tutkimuksessa vahvistamaan kyselyn alussa olevassa esittelytekstissä. Jokaiselle kyselyyn osallistuvalla esitellään myös tietosuojaseloste, jossa ilmenee, kuinka tutkittavien yksityisyyttä ja tietosuoja toteutetaan. Kysely on esimerkiksi täysin anonyymi, eikä yhdenkään kyselyyn osallistuvan kyselylomaketta tulla sellaisenaan julkaisemaan.

Samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta koskeva tutkimus on tärkeää, mutta samalla pitää tutkimuksessa ottaa huomioon, ettei vahingoita tutkimuksen kohteena olevaa ihmisryhmää. Tutkimuksen eettisten periaatteiden mukaisesti tutkimuksen tuloksilla ei saada perustella tutkimuksen kohteiden mielivaltaista kohtelua, eikä tutkija saa vahingoittaa yhteiskunnan yhteistä hyvää tutkimuksellaan (Behm 2008, 162; Ketonen 1997, 83). Tässä tutkimuksessa ei pyritä leimaamaan sateenkaariperheitä, eikä sosiaalityöntekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena on ainoastaan tuoda lisää tietoa sosiaalityöntekijöiden asenteista ajankohtaista asiaa kohtaan.

5. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN SUHTAUTUMINEN SAMAA SUKUPUOLTA OLEVIERIEN PARIEN VANHEMMUUTEEN

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia sosiaalityöntekijöiden suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen Suomessa. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu suomalaisten yleensä suhtautuvan myönteisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen sekä seksuaalivähemmistöihin 2000-luvulla verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin. Myönteisemmin suomalaiset suhtautuvat kahden naisen vanhemmuuteen kuin kahden miehen vanhemmuuteen. Hyypiän pro gradu -tutkielman tulosten mukaan suomalaisista 43 prosenttia on sitä mieltä, että naisparit osaavat kasvattaa lapsia yhtä hyvin kuin miehen ja naisen muodostamat parit, ja 37 prosenttia on sitä mieltä, että miesparit pystyvät samaan. 41 prosenttia suomalaisista sen sijaan ajattelee, että naisparit eivät pysty kasvattamaan lapsia yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostamat parit, ja miesparien osalta 46 prosenttia on tätä samaa mieltä. (Ks. esim. Hyypiä 2015; Jalonen 2018.)

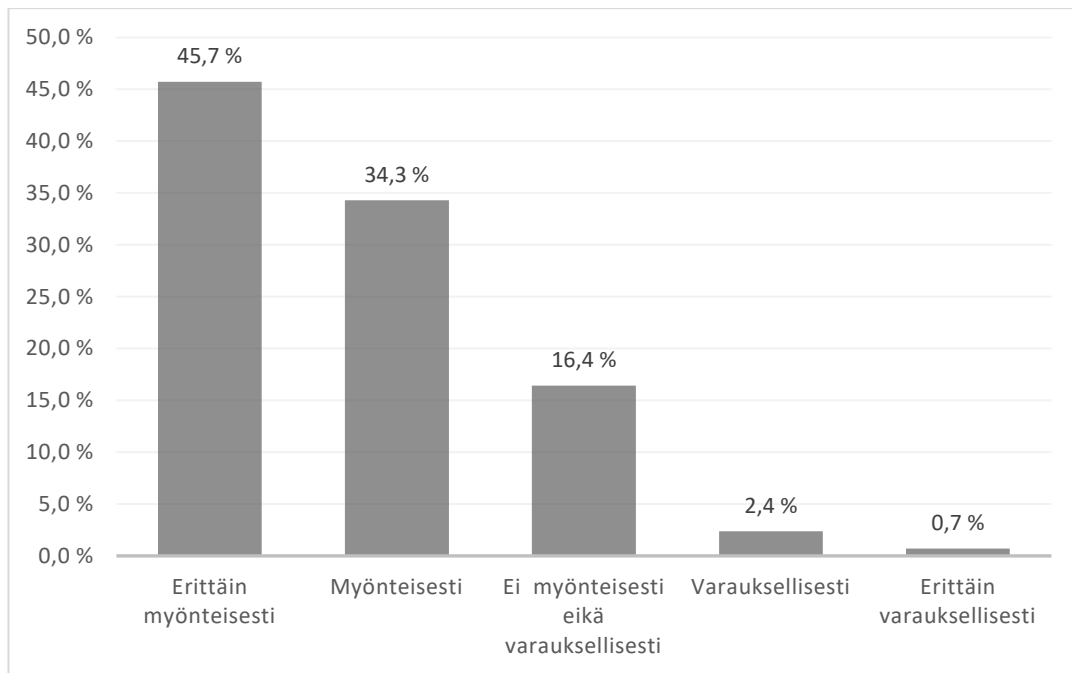
Tässä tutkimuksessa tulokset ovat varsin samankaltaisia. Kuviosta 2 on nähtävissä, että sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen varsin myönteisesti. Yli 70 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämien kanssa siitä, että nais- ja miesparit pystyvät kasvattamaan lapsia yhtä hyvin kuin heteroparit. Miesparien vanhemmuuteen suhtaudutaan hieman kielteisemmin kuin naisparien vanhemmuuteen. Vastaajista 78 prosenttia on täysin samaa mieltä väitteen kanssa ja osittain samaa mieltä on 15 prosenttia, että naisparit pystyvät kasvattamaan lapsia yhtä hyvin kuin heteroparit, kun taas vastaajista 75 prosenttia on ollut täysin samaa mieltä ja 15 prosenttia on ollut osittain samaa mieltä samasta väitteestä koskien miespareja. Vastaajista 1,2 prosenttia on ollut täysin eri mieltä ja 2,9 prosenttia on ollut eri mieltä sen kanssa, että naisparit pystyisivät kasvattamaan lapsia yhtä hyvin kuin heteroparit, ja 1,4 prosenttia on ollut täysin eri mieltä ja 3,1 prosenttia on ollut eri mieltä väittämän kanssa, että miesparit pystyisivät kasvattamaan lapsia yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostamat parit. Aiemmassa tutkimuksessa suomalaiset ovat siis jakaantuneet näiden asenteiden suhteen, kun taas sosiaalityöntekijät suhtautuvat yksimielisemmin myönteisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen.

Kuvio 2. Kuinka sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen

Suhtautuminen myönteisemmin naisparien vanhemmuuteen kuin miesparien vanhemmuuteen saattaa johtua siitä, kuinka yleensä suhtaudutaan naisten äitiyteen ja miesten isyyteen. Äitiyttä on pitkään historiassa, etenkin sotien jälkeen, pidetty naisen tärkeimpänä elämäntehtävänä ja perheessä vastuu lapsista ja kodinhoidosta on ollut naisilla, ja miehet ovat huolehtineet perheen toimeentulosta. 1960-luvulta lähtien käsitys naisten ja miesten välisestä työnjaosta on muuttunut. Sukupuoliroolikeskustelussa on vaadittu, että isät ottaisivat suurempaa vastuuta lasten- ja kodinhoidosta, mutta yhä päävastuun ajatellaan olevan naisella. (Vuori 2003, 41–52.) Tämä vuoksi voi olla helpompaa ajatella kahden naisen äitiyttä kuin kahden miehen isyyttä.

Kuviosta 3 on nähtävissä, että suurin osa sosiaalityöntekijöistä suhtautuu samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen myönteisesti myös suoran asennekysymyksen mukaan. Melkein puolet vastaajista (46 %) suhtautuu samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen erittäin myönteisesti. Myönteisesti suhtautuu sen sijaan 34 prosenttia vastaajista. Vain pieni osa suhtautuu asiaan varauksellisesti (2 %) ja erittäin varauksellisesti (1 %). Noin 16 prosenttia vastaajista suhtautuu asiaan neutraalisti eli ei varauksellisesti eikä myönteisesti.

Kuvio 3. Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen

Miksi sitten sosiaalityöntekijöiden ja muiden suomalaisten asennoituminen eroaa näin paljon toisistaan? Sosiaalityöntekijöiden ammatillinen asema on erityinen yhteiskunnassa, ja heihin kohdistuu erilaisia eettisiä odotuksia. Heidän eettiset periaatteensa on koottu yhteen Talentian sosiaalialan ammattihenkilöiden eettisiin ohjeisiin, joiden mukaan sosiaalityöntekijän on kaikessa toiminnassaan noudatettava ihmisoikeuksia, vältettävä asiakkaiden syrjintää sekä erottelua, ja asiakas on nähtävä oman elämänsä asiantuntijana (Talentia 2017). Näiden periaatteiden vuoksi sosiaalityöntekijän ammatissa ei voida erotella seksuaalivähemmistöjä ja sateenkaariperheitä eriäväksi muusta väestöstä. Sosiaalityöntekijän ammatillisuuteen kuuluu suhtautua myönteisesti kaikkiin ihmisryhmiin ja jättää omat arvot sekä asenteet työn ulkopuolelle. On kuitenkin kiinnostavaa tutkia, mitkä tekijät saattavat selittää tuota pienen ryhmän varauksellista suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen.

Ristiintaulukoihin ja logistiseen regressioanalyysiin otan mukaan vain suoran asennekysymyksen sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, koska siinä on enemmän vaihtelua kuin nais- ja miesparien vanhemmuutta koskevissa kysymyksissä. Olen muuttanut sen dikotomisiksi niin, että

vastaajat, jotka suhtautuvat varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen saavat arvon 1, ja ne, jotka suhtautuvat myönteisesti, saavat arvon 0. Luokkaan 1 eli varauksellisesti kuuluvat ne, jotka vastasivat suhtautuvansa hyvin varauksellisesti, varauksellisesti, neutraalisti tai jättivät vastaamatta kysymykseen, kuinka suhtaudut samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, ja luokkaan 0 eli myönteisesti kuuluvat ne, jotka vastasivat kysymykseen myönteisesti tai erittäin myönteisesti.

5.1 TYÖVUODET

Taulukosta 2 on nähtävissä työvuosien ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen välinen yhteys ristiintaulukoituna. Työkokemuksen vuosina ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumisessa samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen on nähtävissä eroavaisuus pitkään työskennelleiden ja vähemmän aikaa työskennelleiden kesken. Useampi 20 vuotta tai pidempään työskennelleistä on vastannut suhtautuvansa varauksellisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen (31 %) kuin 0-9 vuotta työskennelleistä (16 %). 10-19 vuotta työskennelleistä 21 prosenttia on vastannut suhtautuvansa varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Tulos on tilastollisesti merkitsevä, koska khiin neliö-testin tulos on pienempi kuin 0,05 ($p=0,026$).

Aiemmassa tutkimuksessa pidempään työskennelleiden sosiaalityöntekijöiden on todettu suhtautuvan myönteisemmin haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin, kuten esimerkiksi työttömiin, köyhiin ja toimeentulotuen asiakkaisiin, kuin vähemmän aikaa työskennelleiden. (Ks. esim. Kallio & Saarinen 2014, 823; Kallio ym. 2013.) Työvuosien määrän yhteys tässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden asenteisiin voidaan selittää sillä, että jos työvuosia on paljon sosiaalityöntekijä saattaa olla eri sukupolvea kuin juuri valmistuneet sosiaalityöntekijät, ja siten hänellä voi olla erilaiset arvot, poliittiset näkökulmat ja he vuorovaikuttavat asiakkaiden kanssa eri tavalla. He saattavat myös asennoitua eri tavalla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sillä aiemmassa tutkimuksessa on todettu nuorempien ikäluokkien olevan myönteisempiä seksuaalivähemmistöjä ja heidän vanhemmuuttaan kohtaan. (Ks. esim. Hyypiä 2015; Jalonen 2018.)

Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen	Vastaaian työkokemuksen pituus			Yhteensä
	0-9 vuotta	10-19 vuotta	20 vuotta tai enemmän	
Myönteisesti				
N	190	97	49	336
%	83,7	79,5	69	80
Varauksellisesti				
N	37	25	22	84
%	16,3	20,5	31	20
Yhteensä				
N	227	122	71	420
%	100	100	100	100

$$\text{Pearson } \chi^2(2) = 7.3168 \quad \text{Pr} = 0.026$$

Taulukko 2. Työkokemuksen pituuden yhteys suhtautumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, % ja N

Sateenkaariperheiden ja seksuaalivähemmistöjen historia on suhteellisen lyhyt, vaikka näitä ihmisryhmiä on ollut olemassa pidempään. Vielä muutama vuosikymmen sitten homoseksuaalisuus oli rikos, kunnes vuonna 1971 se poistettiin rikoslaista. Sairausdiagnoosi homoseksuaalisuudesta poistui vuonna 1981. 2000-luvulla on tullut useita homoseksuaalien ja sateenkaariperheiden oikeuksiin vaikuttavia lakimuutoksia, esimerkiksi laki rekisteröidystä parisuhteesta, hedelmöityshoitolaain muutokset, laki tasa-arvoisesta avioliitosta ja muutokset adoptiolakiin. (Seta ry; Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001; Hedelmöityshoitolaki 1237/2006; Avioliittolaki 234/1929; Adoptiolaki 22/2012.) Vähemmän aikaa työskennelleet sosiaalityöntekijät ovat usein myös nuorempia kuin pitkään työskennelleet ja siten ovat olleet osana tällaisia muutoksia yhteiskunnassa ja todistaneet asenneilmapiirin muutosta. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, että he suhtautuvat myönteisemmin myös samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen.

Työvuosien vaikutusta voitaisiin selittää myös eri sukupolvien arvomaailmoilla. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu nuorten sukupolvien olevan enemmän suvaitsevan uudistamisen kannalla kuin vanhemmat sukupolvet. Tätä vahvistaa nuorten sukupolvien erityinen suhde uuteen tieto- ja viestintäteknologiaan, jossa arvomaailmojen kehittäminen

ja samalla tavalla ajattelevien arvomaailmat ovat yhdistyneet. (Ks. esim. Puohiniemi 2006.) Nuoremmat sukupolvet suhtautuvat eri tavalla esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön, missä seksuaalivähemmistöt ja sateenkaariperheet ovat eri tavalla näkyvissä, ja heistä on saatavilla enemmän tietoa.

Myös sukupolvien väliset eroavaisuudet perheen määrittelystä voivat vaikuttaa työvuosien ja asennoitumisen väliseen yhteyteen. Vanhemmille sukupolville saattaa olla luontevinta ajatella perhettä modernisti. Modernille perhekäsitykselle on olennaista painottaa luonnollisia perhesuhteita ja keskeisin ajatus perheestä on ehjä ydinperhe, johon kuuluvat äiti, isä ja lapset. Tällaisen perhekäsityksen haastaa uudempi postmoderni perhekäsitys, joka kyseenalaistaa modernin perhekäsityksen perustan. Perheen käsite on muuttunut paljon esimerkiksi lakimuutosten myötä noin 1970-luvulta alkaen. (Nätkin 2003, 16–20.) Nuoremmat sukupolvet ovat olleet osana sellaista perhekulttuuria, joka kyseenalaistaa kaikki moderniin ydinperhekäsitykseen liittyvät ajatukset. Yksinhuoltajia on enemmän, ihmiset elävät avoliitoissa ja ottavat avioeroja, on myös olemassa sateenkaariperheitä. Tällainen perhekäsityksen kehittyminen ja erilaisuus näiden sukupolvien välillä saattaa selittää sitä, kuinka nuoremmat sukupolvet ovat tottuneet moninaisempaan käsitykseen perheestä.

5.2 MAANTIETEELLINEN SIJAINTI

Taulukosta 3 on mahdollista nähdä Suomen maanosan, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee, ja sosiaalityöntekijän asennoitumisen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen välisen yhteyden. Yhteys ei ole tilastollisesti merkittävä, koska p-arvo on suurempi kuin 0,5 ($p=0,67$), mutta avataan silti hieman tuloksia. Sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen varauksellisimmin Länsi- ja Itä-Suomessa (23 %) ja myönteisimmin Pohjois-Suomessa (83 %). Etelä-Suomessa 19 prosenttia vastaajista suhtautuu samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen varauksellisesti. Tulos on erilainen kuin aiemmissa tutkimuksissa, sillä aiemmin suomalaiset yleensä ovat suhtautuneet myönteisimmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen sekä homoseksuaalisuuteen suuremmissa kaupungeissa ja kielteisimmin maaseudulla (ks. esim. Hyypiä 2015).

Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen	Suomi				Yhteensä
	Etelä- Suomi	Pohjois- Suomi	Länsi- Suomi	Itä-Suomi	
Myönteisesti					
N	142	84	66	44	336
%	80,7	83	76,7	77,2	80
Varauksellisesti					
N	34	17	20	13	84
%	19,3	16,8	23,3	22,8	20
Yhteensä					
N	176	101	71	57	420
%	100	100	100	100	100

$$\text{Pearson } \chi^2(3) = 1.5353 \quad \text{Pr} = 0.674$$

Taulukko 3. Suomen alueen ja sosiaalityöntekijöiden asennoitumisen yhteys koskien samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta ristiintaulukoituna, % ja N.

Maakuntien välisiä eroja, kuinka sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, voidaan mahdollisesti selittää sillä, kuinka paljon

seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ja sateenkaariperheitä on kyseisissä maakunnissa. Yleensä ihminen valitsee asuinympäristönsä sen mukaan, että voi kokea kuuluvansa yhteisöön, kokee tuttuutta, läheisyyttä ja jatkuvuutta. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat yksilöt ja perheet saattavat tietyissä ympäristöissä kokea ahdasmielisyyttä ja yksinäisyyttä. Suomessa maakunnat ja niiden kunnat sekä kaupungit eroavat toisistaan siinä, kuinka siellä suhtaudutaan seksuaalivähemmistöihin ja sateenkaariperheisiin. Setary:n tekemän tutkimuksen mukaan Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvat seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokivat elinympäristönsä ahdistavampana kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa asuvat. Tätä voidaan selittää esimerkiksi sillä, että Etelä- ja Länsi-Suomessa sijaitsevat Suomen suurimmat kaupungit ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat salaavat seksuaalista suuntautumistaan suurissa kaupungeissa harvemmin kuin pienissä kunnissa ja maaseudulla. (Lehtonen 2006, 19.)

Vaikka seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokevat olonsa mukavimmaksi Etelä- ja Länsi-Suomessa, tämän tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijöiden asennoituminen ei ole samassa linjassa tämän kanssa. Tämän tutkimuksen tulokset eroavat tästä siinä suhteessa, että sosiaalityöntekijät suhtautuvat tämän tutkimuksen mukaan myönteisimmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen Pohjois-Suomessa ja varauksellisimmin Länsi-Suomessa. Tätä voisi olla tulevaisuudessa mielenkiintoista tutkia enemmän. Mistä tällainen eroavaisuus johtuu?

5.3 POLIITTINEN VAKAUMUS

Taulukosta 4 on nähtävissä poliittisen vakaumuksen ja sosiaalityöntekijöiden asennoitumisen välinen yhteys. Tämän tutkimuksen mukaan varauksellisimmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen suhtautuvat oikeisto puolueita äänestäneet (27 % suhtautuvat varauksellisesti) ja myönteisimmin vihreät (88 prosenttia suhtautuvat myönteisesti). Vihreitä äänestäneet suhtautuvat vähiten varauksellisesti (12 %) samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Oikeisto puolueisiin kuuluvat Suomen keskusta, kansallinen kokoomus, Suomen kristillisdemokraatit ja Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Vasemmisto-puolueita äänestäneistä, johon kuuluvat vasemmisto ja sosiaalidemokraatit, suhtautuu 84 prosenttia myönteisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen ja 16 prosenttia suhtautuu varauksellisesti. Tulos on tilastollisesti merkitsevä, koska p-arvo on pienempi kuin 0,05 ($p=0,001$). Aiemmassa tutkimuksessa, kun on selvitetty poliittista vakaumusta, on kysytty, mitä puoluetta vastaaja on äänestänyt viime vaaleissa, ja niin tein tässäkin tutkimuksessa. Yleisesti tuloksena on ollut, että vasemmistoon suuntautuneet ovat suhtautuneet myönteisemmin eri asioihin, esimerkiksi työmarkkinatuen korotuksiin, ja oikeisto-puolueita äänestäneet ovat olleet kriittisempiä. Kun on tutkittu suomalaisten suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, vihreät ovat suhtautuneet myönteisemmin. Kielteisimmin ovat suhtautuneet kristillisdemokraatit. (Ks. esim. Hyypiä 2015; Kallio & Saarinen 2014.) Tässä tutkimuksessa kristillisdemokraatit on yhdistetty oikeistoon, eli tulokset seuraavat aikaisempien tutkimusten tuloksia.

Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen	Poliittinen vakaumus				Yhteensä
	Oikeisto	Vasemmisto	Vihreät	Muut	
Myönteisesti					
N	59	138	95	44	336
%	72,84	83,64	87,96	66,67	80
Varauksellisesti					
N	22	27	13	22	84
%	27,16	16,36	12,04	33,33	20
Yhteensä					
N	81	165	108	66	420
%	100	100	100	100	100

$$\text{Pearson } \chi^2(3) = 15.5727 \quad \text{Pr} = 0.001$$

Taulukko 4. Poliittisen vakaumuksen ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen välinen yhteys koskien samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta ristiintaulukoituna, % ja N.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtä poliittisten päätösten perusteella koko ajan. Sen vuoksi on kiinnostavaa tarkastella, kuinka sosiaalityöntekijät itse jakaantuvat poliittisen vakaumuksen mukaan ja mitkä tekijät saattavat selittää heidän poliittista vakaumustaan. Sosiaalityöntekijät usein kallistuvat vasemmisto-puolueiden ja vihreiden kannalle poliittisessa kannatuksessa. Sosiaalityöntekijöiden poliittiseen vakaumukseen saattavat vaikuttaa heidän korkea sosiaalinen asemansa, yhteiset ammatilliset periaatteet sekä työympäristö, johon kuuluu esimerkiksi työvuosien ja asiakastyön määrä. (Kallio, Lahtinen & Wass 2020, 1, 10–14.)

Poliittista vakaumusta tutkiessa on hyvä ymmärtää poliittisten puolueiden äänestäjien suuntautuminen arvomaailmassa. Esimerkiksi kulttuurista avoimuutta ja myönteistä suhtautumista vähemmistöihin tärkeinä arvoina pitävät ihmiset suosivat vasemmisto ja vihreää puolueita, ja ne, jotka haluavat säilyttää perinteitä ja yhdenmukaisuutta, suosivat uskonnollisia ja populistisia pienpuolueita. (Puohiniemi 2006, 194–195.) Jokaisella puolueella on oma pysyväisluonteinen profiilinsa, jonka perusteella ihmiset tietävät, mitä arvoja puolue kannattaa. Keskustan ajatellaan olevan enemmän maaseudulla asuvien

puolue, kokoomuksen kaupunkilaisten ja valtiontalouden hoidon puolue, sosiaalidemokraatit ja vasemmistoliitto huolehtivat enemmän sosiaaliturvasta, ja RKP sukupuolten tasa-arvosta, ja vihreät ympäristön suojelusta. (Haikonen & Kiljunen 2003, 67–68.)

Poliittisen vakaumuksen yhteyttä asennoitumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen voisi tarkastella siltä kannalta, kuinka eri puolueet äänestivät tasa-arvoisesta avioliittolaista vuonna 2014, kun laki hyväksyttiin äänin 101 90. Vasemmistopuolueet ja vihreät äänestivät kaikkein myönteisimmin ja kielteisimmin äänestivät perussuomalaiset, kristillisdemokraatit ja keskusta. (Eduskunta 2014.) Puolueiden yleinen asennoituminen aiheeseen saattaa selittää sitä, miksi heitä äänestäneet ihmisryhmät ovat samalla tavalla asennoituneita. Puoluetta äänestetään usein omien arvojen pohjalta siten, että arvot kohtaavat äänestettävän puolueen arvojen kanssa.

5.4 USKONNOLLISUUS

Aiemmassa tutkimuksessa aktiivisemmin uskonnolliseen toimintaan osallistuvat suhtautuvat kielteisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin harvemmin uskonnolliseen toimintaan osallistuvat. (Ks. esim. Hyypiä 2015.) Tässä tutkimuksessa on myös nähtävissä uskonnollisuuden ja suhtautumisen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen välinen yhteys taulukosta 5. Itsensä uskonnolliseksi kokevat suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen varauksellisemmin (42 %) kuin ei-uskonnolliseksi itsensä kokevat (17 %). Tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä, sillä p-arvo on pienempi kuin 0,05 ($p < 0,001$).

Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen	Uskonnollisuus		
	Ei-uskonnollinen	Uskonnollinen	Yhteensä
Myönteisesti			
N	308	28	336
%	82,8	58,33	80
Varauksellisesti			
N	64	20	84
%	17,2	41,67	20
Yhteensä			
N	372	48	420
%	100	100	100

Pearson $\chi^2(1) = 15.9005$ Pr = 0.000

Taulukko 5. Uskonnollisuuden ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen välinen yhteys koskien samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta ristiintaulukoituna, % ja N.

Kristinuskolla on ollut vaikutusta siihen, kuinka avioliitto ja perhe määritellään. Kirkko on tuonut esille omat mielipiteensä ja kannanotonsa, ja näin ollen sillä on ihmisten perhe- ja avioelämää säätelevä luonne. Alun perin kirkko on painottanut omaa merkitystään suhteessa perheeseen ihmisen elämän tärkeimpänä yhteisönä. Kirkon niin sanottu

familialistinen perhekäsitys oli vallalla noin 1970-luvulle asti. Familialistinen perhekäsitys on perhekeskeinen. Sen mukaan perheen ajatellaan olevan yksi yhteinen kokonaisuus, joka ei enää sisällä erillisiä yksilöitä. (Jallinoja 1985, 22–24.) Aiemmassa tutkimuksessa uskonnollisuuden on todettu olevan yhteydessä myös yksinhuoltajuuteen suhtautumisessa siten, että uskonnollisemmat ihmiset suhtautuvat varauksellisemmin yksinhuoltajuuteen kuin ei-uskonnolliset ihmiset (Hakovirta, Kallio & Salin 2021, 133). Kirkon kautta on usein perheen välisiä suhteita vahvistettu ja tehty näkyväksi. Perheen elämän aikana on useita kirkollisia tapahtumia. Ensin perheen vanhemmat ovat usein vihitty kirkossa, sitten heidän lapsensa on kastettu kirkossa ja lapset käyvät rippikoulun ja tulevat konfirmoituiksi kirkossa. Lopulta perheenjäsenten hautajaisia järjestetään kirkossa. Kirkko on pitkään ollut osa ihmisten arkipäiväisiä tapahtumia, mikä selittää myös kirkon valtaa ja sen tärkeyttä ihmisille, jotka uskovat, ja niille, jotka eivät välttämättä usko, mutta kuuluvat kirkkoon. (Becker & Hill 1955, 597.)

Uskonnollisten ihmisten on aiemmassa tutkimuksessa todettu olevan muita ihmisiä perinteitä kunnioittavampia ja yhteisöllisempiä, kun taas vähemmän uskonnolliset ihmiset ovat yksilöllisempiä. Henkisyys on nuoremmille vähemmän tärkeää kuin vanhemmille ihmisille, mutta heillekin sen merkitys saattaa muuttua tärkeämmäksi heidän vanhetessaan. Uskonnollisempien ihmisten suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen on tutkittu sen verran, että asennekysymysten mukaan suomalaiset uskonnolliset ihmiset suhtautuvat paljon myönteisemmin naispappeuteen kuin homoseksuaalisuuteen. Näihin molempiin teemoihin suhtautuvat myönteisimmin suvaitsevat uudistajat kirkon piirissä. (Puohiniemi 2006, 238–242.)

5.5 SATEENKAARIPERHEIDEN KOHTAAMINEN TYÖSSÄ

Taulukossa 6 on nähtävissä kyseisen ihmisryhmän kohtaamisen yhteys asennoitumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Ne, jotka ovat tavanneet samaa sukupuolta olevia vanhempia, suhtautuvat heihin hieman myönteisemmin (81 %) kuin ne, jotka eivät ole kohdanneet heitä (79 %), mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä, koska p-arvo on suurempi kuin 0,05 ($p=0,493$). Aiemmassa tutkimuksessa on todettu sosiaalityöntekijöiden pitkän työuran olevan yhteydessä tiettyjen asiakasryhmien pitkäaikaiseen kohtaamiseen ja siten myönteisempään suhtautumiseen näitä asiakasryhmiä kohtaan (ks. esim. Kallio ym. 2013).

Suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen	Samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen		
	Ei ole kohdannut	On kohdannut	Yhteensä
Myönteisesti			
N	178	158	336
%	78,76	81,44	80
Varauksellisesti			
N	48	36	84
%	21,24	18,56	20
Yhteensä			
N	226	149	420
%	100	100	100

$$\text{Pearson } \chi^2(1) = 0.4694 \quad \text{Pr} = 0.493$$

Taulukko 6. Samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaamisen ja sosiaalityöntekijöiden suhtautumisen välinen yhteys koskien samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta ristiintaulukoituna, % ja N.

Erilaisiin ihmisiin suvaitsevaisesti tai myönteisesti suhtautuminen on usein helpompaa silloin, kun kohderyhmään kuuluvia on tavannut henkilökohtaisesti. (Wahlström 1998, 103.) Tässä tapauksessa sosiaalityöntekijöiden, jotka ovat kohdanneet työssään sateenkaariperheitä, saattaa olla helpompaa suhtautua myönteisemmin heidän

vanhemmuuteensa kuin niiden sosiaalityöntekijöiden, jotka eivät ole tavanneet sateenkaariperheiden vanhempia.

5.6 ASENNOITUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT MONIMUUTTUJA-ANALYYSIN MUKAAN

Seuraavaksi raportoin binaarisen logistisen regressioanalyysin tulokset. Käytän selitettävänä tekijänä suoraa asennekysymystä sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen ja lisään jokaiseen malliin aina uuden selittävän tekijän. Näin saan tietoa siitä, kuinka selittävien muuttujien lisääminen muuttaa selitettävän tekijän ja selittävien tekijöiden välistä yhteyttä. Viimeinen raportoimani malli on niin sanottu koko malli, jossa kaikki selittävät tekijät ovat samaan aikaan mukana analyysissä. Analyysissä vastaajan varauksellisuus saa arvon 1, eli selittävät tekijät selittävät vastaajien todennäköisyyttä suhtautua varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen.

Logistisen regressioanalyysin tuloksia tulkitaan niin, että jos jokin ryhmä saa esimerkiksi estimaatin 0,04, se tarkoittaa, että ryhmällä on 4 prosenttiyksikköä korkeampi mahdollisuus kuulua ryhmään 1 eli suhtautua varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin referenssikategoriaan kuuluvat. Keskimääräisiä marginaaliefektejä käyttämällä saadaan esille siis todennäköisyydet prosenttiyksikköinä. Tämän on keskimääräisten marginaaliefektien käytön etu verrattuna esimerkiksi vetosuhteiden (odds ratio) käyttämiseen, koska siten saadaan lopulliset todennäköisyydet esille suhteellisten todennäköisyyksien sijaan. Keskimääräisiä marginaaliefektejä voidaan myös käyttää eri mallien vertailussa binaarisessa logistisessa regressioanalyysissä. Statassa keskimääräiset marginaaliefektit saadaan esille kategorisille ja jatkuville muuttujille komennolla `margin`.

Taulukko 7. Binaarinen logistinen regressioanalyysi sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Keskimääräiset marginaaliefektit, tilastolliset merkitsevyydet ja keskivirheet raportoitu.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5
Työvuodet					
0-9 vuotta	0	0	0	0	0
	(.)	(.)	(.)	(.)	(.)
10-19 vuotta	0.0419 (0.0440)	0.0425 (0.0437)	0.0293 (0.0423)	0.0194 (0.0416)	0.0194 (0.0416)
20 vuotta tai en- emmän	0.147* (0.0601)	0.161** (0.0618)	0.170** (0.0612)	0.165** (0.0606)	0.165** (0.0606)
Maakunta					
Etelä-Suomi		0	0	0	0
		(.)	(.)	(.)	(.)
Pohjois-Suomi		-0.0431 (0.0463)	-0.0622 (0.0452)	-0.0741 (0.0443)	-0.0741 (0.0444)
Länsi-Suomi		0.0380 (0.0545)	0.0266 (0.0535)	0.0104 (0.0522)	0.0104 (0.0527)
Itä-Suomi		0.0375 (0.0637)	0.0226 (0.0621)	0.0265 (0.0625)	0.0265 (0.0625)
Poliittinen vakaumus					
Oikeisto			0	0	0
			(.)	(.)	(.)
Vasemmisto			-0.102 (0.0560)	-0.0742 (0.0549)	-0.0742 (0.0550)
Vihreät			-0.145* (0.0573)	-0.114* (0.0570)	-0.114* (0.0570)
Muut			0.0835 (0.0758)	0.0885 (0.0727)	0.0885 (0.0731)
Uskonnollisuuden kokemus					
Ei-uskonnollinen				0	0
				(.)	(.)
Uskonnollinen				0.194** (0.0716)	0.194** (0.0717)
Sateenkaariperheiden tapaaminen					
On tavannut sa- teenkaariperheitä					0
					(.)
Ei ole tavannut sa- teenkaariperheitä					-0.000394 (0.0385)
N	420	420	420	420	420
BIC	425.6	441.2	443.1	439.9	445.9
Standard errors in parentheses	* p<0,05	** p<0,01	*** p<0,001		

Logistisessa regressioanalyysissä sosiaalityöntekijöiden suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen selittävät parhaiten vastaajan työvuodet, poliittinen

vakaumus ja uskonnollisuus. Tulos on siis yhdenmukainen ristiintaulukoinnilla saatujen tulosten kanssa.

Vastaajan työkokemuksen pituudesta vuosien osalta löytyy tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,05$) 0-9 vuotta työskennelleiden ja 20 vuotta tai enemmän aikaa työskennelleiden välillä. Pidemmän aikaa työskennelleet sosiaalityöntekijät suhtautuvat 15 prosenttiyksikköä todennäköisemmin varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin vähemmän aikaa työskennelleet. Myös 10-19 vuotta työskennelleet suhtautuvat varauksellisemmin (4 prosenttiyksikköä) kuin 0-9 vuotta työskennelleet, mutta tämä tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Jos lisätään selittäväksi muuttujaksi vastaajan maakunta, 20 vuotta tai kauemmin työskennelleiden varauksellisuuden todennäköisyys kasvaa 16 prosenttiyksikköön ja tilastollinen merkitsevyys kasvaa myös ($p < 0,01$). Kun otetaan lisäksi huomioon vastaajan poliittinen vakaumus, 20 vuotta tai enemmän työskennelleiden varauksellisuus on korkeimmillaan (17 prosenttiyksikköä) ja tilastollinen merkitsevyys säilyy. Tässä vaiheessa 10-19 vuotta työskennelleiden varauksellisuus alkaa vähentyä, se laskee 3 prosenttiyksikköön, mutta tilastollista merkitsevyyttä se ei vieläkään saa. Jos vielä otetaan vastaajan uskonnollisuus huomioon tai samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen, 20 vuotta tai enemmän työskennelleiden varauksellisuus pysyy samana eli todennäköisyys heidän suhtautua varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen on 17 prosenttiyksikköä korkeampi kuin referenssiluokan.

Poliittisen vakaumuksen osalta vihreitä äänestäneet suhtautuvat 15 prosenttiyksikköä vähemmän todennäköisesti varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin oikeisto-puolueita äänestäneet. Tämä tulos saa myös tilastollisen merkitsevyyden ($p < 0,05$). Myös vasemmisto-puolueita äänestäneet suhtautuvat 10 prosenttiyksikköä vähemmän todennäköisesti varauksellisesti verrattuna oikeisto-puolueisiin, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Jos otetaan poliittisen vakaumuksen kanssa samaan aikaan huomioon vastaajan uskonnollisuus, vihreitä äänestäneet suhtautuvat yhä vähemmän varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen verrattuna oikeisto-puolueita äänestäneisiin, mutta todennäköisyys varaukselliselle suhtautumiselle kasvaa 11 prosenttiyksikköön. Samoin vasemmisto-puolueiden todennäköisyys suhtautua varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien

vanhemmuuteen pysyy negatiivisena, mutta se kasvaa 7 prosenttiyksikköön, eikä ero ole tilastollisesti merkitsevä.

Uskonnolliset vastaajat suhtautuvat analyysin mukaan 19 prosenttiyksikköä todennäköisemmin varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin ei-uskonnolliset vastaajat. Tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$), muiden selittävien muuttujien ollessa mukana mallissa.

Vastaajan maakunta ei saa logistisessa regressioanalyysissä tilastollisesti merkitseviä tuloksia, mutta tulokset ovat kuitenkin samankaltaisia kuin aiemmin ristiintaulukoinnissa. Pohjois-Suomessa asuvat sosiaalityöntekijät suhtautuvat samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen myönteisemmin kuin muissa Suomen osissa asuvat. Samaa sukupuolta olevien vanhempien kohtaaminen työssä ei myöskään saanut tilastollisesti merkitsevää tulosta. Mutta kuitenkin ne, jotka eivät olleet kohdanneet samaa sukupuolta olevia vanhempia suhtautuvat vähemmän varauksellisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin ne, jotka ovat kohdanneet samaa sukupuolta olevia vanhempia.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaalityöntekijät suhtautuvat pääasiassa hyvin myönteisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, myönteisemmin naisparien kuin miesparien vanhemmuuteen. Asennoitumista selittävät vahvimmin sosiaalityöntekijöiden työvuosien määrä, poliittinen vakaumus ja uskonnollisuus. Sosiaalityöntekijöiden positiivista asennoitumista voitaisiin selittää aiempien tutkimusten tuloksilla siten, että sosiaalityöntekijöillä on usein objektiivinen näkemys asiakkaisiin ja heidän ongelmiinsa. He eivät esimerkiksi ajattele asiakkaiden ongelmien johtuvan individualistisista syistä, vaan yhteiskunnan rakenteellisista tekijöistä. Lisäksi sosiaalityöntekijöillä on yhteiset eettiset periaatteet ja arvot, joiden perusteella he kohtelevat asiakkaitaan yhdenvertaisesti. Nämä yhteiset arvot saattavat myös vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden yhdenmukaiseen asennoitumiseen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. (Ks. esim. Kallio ym. 2016; Blomberg ym. 2015; Kallio ym. 2013.)

Sosiaalityöntekijöiden myönteistä suhtautumista voidaan tarkastella juuri yhteisten arvojen perusteella. Arvot ovat tietoisia motiiveja, jotka ohjaavat ihmisen päätöksentekoa, sekä ovat yhteiskunnallisesti hyväksyttyjä. Joidenkin ammattikuntien toimintaan liittyy odotuksia arvomaailman mukaisesta toiminnasta. Sosiaalityöntekijät ovat sellainen ammattikunta, johon kohdistuu paljon arvo-odotuksia heidän toimintaansa ja päätöksensä koskien. Yhteiskunnan arvomaailma muuttuu niin Suomessa kuin maailmallakin aina muiden muutosten mukana. (Puohiniemi 2006, 7–8.) Sosiaalityöntekijöiden arvomaailman on muututtava samalla tavalla kuin muidenkin suomalaisten. Sosiaalityöntekijöiden arvojen on pitänyt muuttua jo useamman kerran ajatellen esimerkiksi lastensuojelua, kun lapsen edun käsitettä on määritelty uudelleen, sekä maahanmuuttaja-asiakkaita ajatellen, kun heidän määränsä on Suomessa alkanut lisääntyä ja sosiaalityöntekijät ovat ottaneet vastuuta kotiuttamisprosessista. Myös sateenkaariperheiden kohdalla sosiaalityöntekijöiden on muutettava arvojaan erilaisia perhemuotoja hyväksyvämpään suuntaan, koska sateenkaariperheiden määrä sosiaalityön asiakkaina saattaa tulevaisuudessa kasvaa, kun sateenkaariperheiden määrä kokonaisuudessaan kasvaa.

Arvot eivät ole ihmisessä valmiina tämän syntyessä, vaan ne opitaan elämän aikana. Ihmisten välisellä kommunikoimisella on vaikutusta siihen, millaiseksi yksilön arvomaailma muokkautuu. Varhaisimmat opit ihminen saa kotoaan ja koulusta. Ja sen jälkeen opit laajenevat harrastuksiin ja työelämään. Arvot ovat yhteydessä myös yksilön ikään, sukupuoleen ja koulutukseen. Koulutustason vaikutusta arvomaailmaan on selitetty siten, että koulutustason noustessa kasvavat kulttuurinen avoimuus ja itseohjautuvuus. (Puohiniemi 2006, 9, 34.) Sosiaalityöntekijöiden arvomaailman kehitykseen vaikutetaan jo opiskeluaikoina, kun opetetaan sosiaalityöntekijöiden eettisistä periaatteista. Sosiaalityöntekijöiden ammatillisuus on siten hyvin yhdenmukaista, samoin heidän mielipide-ilmastonsa asiakkaita ja asiakkaiden ongelmia kohtaan. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu suomalaisten suhtautuvan erimielisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta kohtaan kuin sosiaalityöntekijät suhtautuvat tässä tutkimuksessa. Tällainen eroavaisuus sosiaalityöntekijöiden ja muiden suomalaisten välillä saattaa johtua arvomaailman eroavaisuuksista sekä siihen liittyvästä korkeasta koulutuksesta. Sosiaalityöntekijät ovat aina korkeasti koulutettuja ja heidän koulutuksestaan säädetään laissa. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu korkeasti koulutettujen suhtautuvan myönteisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin matalammin koulutettujen. (Ks. esim. Kallio ym. 2013; Hyypiä 2015; Jalonen 2018; Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Sateenkaariperheet ovat vähemmistöasemassa ja tämä asema on ollut pitkään marginaalissa ja jopa hyljeksitty. Kielteiset asenteet ja kokemukset ovat yhä läsnä sekä yhteiskunnassamme sekä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien muistoissa, vaikka asenteet ovatkin muuttuneet sallivammiksi ja lainsäädännön myötä he ovat saaneet enemmän oikeuksia. (Jämsä 2008d, 29.) Vaikka sosiaalityöntekijät suhtautuvat pääasiassa myönteisesti samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, löytyi tutkimuksessa myös niitä, jotka suhtautuvat heihin varauksellisesti. Eniten varaukselliseen suhtautumiseen oli yhteydessä pitkä työhistoria, uskonnollisuus ja poliittinen vakaumus.

Aiemmassa tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden myönteinen suhtautuminen yhteiskunnallisiin asioihin ja asiakasryhmiin on ollut yhteydessä pitkään työhistoriaan. Tässä tutkimuksessa todettiin kuitenkin pitkään työskennelleiden suhtautuvan varauksellisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen kuin vähemmän aikaa työskennelleiden. Tätä voi tarkastella sukupolvien välisellä erolla. Nuoremmat

sukupolvet ovat olleet osana sateenkaari-ihmisten elämään positiivisesti vaikuttavia lakimuutoksia, kuten esimerkiksi tasa-arvoinen avioliittolaki, mutta vanhemmat sukupolvet ovat syntyneet ja kasvaneet sellaisena aikana, kun homoseksuaalisuus on ollut vielä rikos ja sairaus. Lisäksi nuoremmat sukupolvet saattavat olla alttiimpia saamaan enemmän tietoa seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaariperheistä uuden tieto- ja viestintäteknologian, kuten esimerkiksi sosiaalisen median kautta, kuin vanhemmat sukupolvet, mikä saattaa vaikuttaa nuorempien myönteisempään suhtautumiseen. Vanhempien sukupolvien henkilökohtaisessa lähipiirissä saattaa myös olla vähemmän kontakteja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluviin, kuin nuorempiin sukupolviin kuuluvilla, koska nuorempien sukupolvien lähipiirissä saatetaan uskaltaa avoimemmin puhua asiasta. Sukupolvet saattavat erota myös arvomaailmaltaan siten, että nuoremmat ovat uudismielisempiä ja avoimempia muutoksille kuin vanhemmat ihmiset.

Uskonnon merkitys on muuttunut viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi vielä 1950-luvulla pyhäkoulu oli yleistä suomalaisessa kulttuurissa, oli perhe sitten uskonnollinen tai ei. Nykyään sellaista ei enää ole niin tavallista käydä. Tutkimusten mukaan uskonnolla on tärkeämpi asema vanhempien ihmisten elämässä kuin nuorempien. Tätä on selitetty muun muassa uskonnollisuuden merkityksen muuttumisella elämän kulun myötä. (Niemelä 2003, 192–198; Tulusto 2016, 171.) Uskonnollisuuden merkityksen muuttuminen saattaa olla osa selitystä sille, miksi työvuosien määrä ja uskonnollisuus ovat molemmat yhteydessä varauksellisuuteen samaa sukupuolta olevien pariin vanhemmuutta kohtaan. Vanhemman sukupolven työntekijät saattavat arvostaa uskonnollisia arvoja enemmän kuin nuoremmat sukupolvet, ja ovat saattaneet jopa varttua uskonnollisemmassa ympäristössä. Tätä olisi tärkeää tutkia lisää, miksi uskonnolliset arvot ovat sosiaalityöntekijöiden keskuudessa vielä yhteydessä varauksellisuuteen sateenkaariperheitä kohtaan, ja kuinka vahvasti se todellisuudessa vaikuttaa sateenkaariperheiden kohteluun sosiaalipalveluissa.

Perheen määrittely on pysynyt varsin samankaltaisena pitkään, ja sen määrittelyyn on vaikuttanut esimerkiksi kirkko. Peruskäsitys perheestä on ollut familialistinen eli siihen kuuluvat vanhemmat eli äiti ja isä sekä lapset. Perheen määritelmä on ensin laajentunut koskemaan yksinhuoltaja vanhempia ja heidän lapsiaan. Kuitenkin homoseksuaaleja koskevat lakimuutokset ovat mahdollistaneet heidän perheenmuodostuksensa ja siten käsitys perheestä on muuttunut kokonaisuudessaan. Nyt perheeseen saattaa kuulua

lapsien lisäksi kaksi isää tai kaksi äitiä tai kaksi isää ja äiti tai kaksi äitiä ja isä tai kaksi äitiä ja kaksi isää tai monia muita erilaisia lasten ja vanhempien yhdistelmiä. Tärkeimmät lakimuutokset ovat tulleet 2000-luvulla, ja tämä saattaa selittää nuorempien sukupolvien myönteisempää suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen, kun he ovat tottuneet moninaisempaan perheen määrittelyyn kuin vanhemmat sukupolvet.

Sosiaalityöntekijät tekevät työtään paljon poliittisten päätösten mukaisesti. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijät saattavat yrittää vaikuttaa omaan asemaansa poliittisesti, esimerkiksi äänestyspäätöksillään. (Ks. esim. Kallio ym. 2013.) Sosiaalityöntekijöiden valinnat, esimerkiksi vaaliäänestyksissä, kertovat myös sosiaalityöntekijöiden asennoitumisesta yleisesti yhteiskunnallisia asioita kohtaan. Koska sosiaalityöntekijät äänestävät pääasiassa vihreitä ja vasemmisto-puolueita, sosiaalityöntekijöiden voidaan ajatella olevan uudismielisiä ja avoimia ihmisoikeuksien parantamiselle. (Ks. esim. Puohiniemi 2006.) Poliittista vakaumusta tarkastellessa on mielenkiintoista ottaa huomioon myös puolueiden uskonnollisuus, kun uskonnollisuus on tässä tutkimuksessa vaikuttanut vahvasti sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen. Oikeisto-puolueita on pidetty uskonnollisempina kuin vasemmisto-puolueita, ja niin se on yhä todettu olevan. Tämä tulee esille myös tässä tutkimuksessa, kun oikeisto-puolueita äänestäneet sekä uskonnolliset sosiaalityöntekijät suhtautuvat varauksellisemmin samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Nuoret tavallisesti kannattavat vihreitä, joka on tavallista vähemmän uskonnollinen puolue, mikä selittää nuorten sosiaalityöntekijöiden myönteisempää suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. (Niemelä 2003, 211.) Tulevaisuudessa on hyvä jatkaa sosiaalityöntekijöiden poliittisen vakaumuksen ja käyttäytymisen tutkimista, koska se kertoo sosiaalityöntekijöiden asennoitumisesta yhteiskunnan rakenteellisista sekä ihmisten individualistisia haasteita ja riskejä kohtaan.

Sosiaalityöntekijät eivät työssään välttämättä kiinnitä huomiota asiakkaan seksuaaliseen suuntautumiseen tai perheen rakenteeseen, ja käytä niitä selittämään perheessä ilmeneviä haasteita. Sateenkaariperheiden haasteita selitetään samoilla yhteiskunnan rakenteellisilla ongelmilla kuin heteroperheiden haasteita. Tämä saattaa kuitenkin olla perheen näkökulmasta ongelma, koska vaikka perheen rakennetta ei syytetä perheen ongelmista, se on kuitenkin läsnä, ja aiemmissa tutkimuksissa sateenkaariperheiden jäsenet ovat kokeneet sen vuoksi kohtelunsa palveluissa heikommaksi. Sateenkaariperhe on erityinen

perhemuotonsa ja sen vuoksi se tulisi ottaa erityisesti huomioon. (Ks. esim. Väisänen 2020; Jämsä 2008; Kuosmanen & Jämsä 2007.) Suomi on ollut hyvin homogeeninen yhteiskunta pitkään, minkä vuoksi kaikenlaista erilaisuutta saatetaan vieroksua ja pyrkiä samankaltaistamaan. Sosiaalityössä jokaista tulisi kohdella samanarvoisena, eikä erotella ketään henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan. Tätä voi tarkastella suvaitsevaisuuden näkökulmasta. Suvaitsevaisuudella tarkoitetaan jokaisen ihmisarvon ja kansalaisvapauksien kunnioittamista, eikä hyväksyä alistamista, sortoa tai väkivaltaa. Sitä luonnehditaan ennen kaikkea kunnioittamisena, toisen ihmisen kunnioittamisena tasavertaisena. Tästä on myös sosiaalityön asiakassuhteissa kyse. Asiakas on oman tilanteensa ja elämänsä asiantuntija. (Wahlström 1998, 97–99.)

Tätä tutkimusta lukiessa on hyvä suhtautua kriittisesti sen luotettavuuteen. Aineisto on varsin pieni suhteessa kaikkiin Suomen sosiaalityöntekijöihin (N=433). Keräsin sen kyselyaineistona Talentian sähköpostilistan kautta sekä Facebookin sosiaalityön uraverkoston kautta. Voi olla, että vastauksia olisin saanut enemmän, jos aineisto olisi kerätty eri tavalla. Tutkimukseen saatujen vastauksien määrä olisi voinut vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin merkittäväällä tavalla. Myös tutkimuksessa käytettyjen muuttujien suhteen tehdyt valinnat vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin merkittävästi. Yleensä asennetutkimuksissa käytetään esimerkiksi ikää ja sukupuolta muuttujina, mutta tässä tutkimuksessa ei. Ikää ei käytetty, koska kyseessä oli ammattiryhmä ja päädyin sen vuoksi käyttämään työvuosien määrää, ja sukupuolta ei käytetty, koska miesvastaajia ei ollut tarpeeksi. Tutkimus olisikin mielenkiintoista toteuttaa uudelleen siten, että saataisiin esille sukupuolten väliset erot suhtautumisessa samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Myös maantieteellisten erojen saaminen ei tullut tarpeeksi esille. Olisi voinut olla parempi erotella kyselylomakkeessa kaupunki ja maaseutu asuinalueina maakuntien sijaan, koska se olisi ollut paremmin linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa.

Sen lisäksi, että sosiaalityöntekijöiden asennoitumiseen liittyviä tekijöitä on tärkeää tutkia enemmän, on tiedon lisääminen sateenkaariperheistä myös tärkeää. Aiemmassa sateenkaariperheitä koskevassa tutkimuksessa on lähdetty liikkeelle samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen liittyvistä ennakko-oletuksista sekä vertailuasemasta heteroparien vanhemmuuteen. Aiemmissa tutkimuksissa ei ole kuitenkaan huomattu eroja vanhemmuuden toteutumisessa tai suhteessa lapseen samaa sukupuolta olevien ja

hetero vanhempien välillä. Lapsen kehitys on täysin normaalia riippumatta perherakenteesta. Tulevaisuudessa olisikin hyvä keskittyä jokaisen perhemuodon vahvuuksiin ja heikkouksiin, ilman perhetyyppiin liittyvää moralisointia. (Solantaus 2008, 83.) Tulevassa tutkimuksessa voitaisiin siis keskittyä enemmän, mitä vahvuuksia sateenkaariperheillä on sen sijaan, että lähdettäisiin siitä ajatuksesta, ettei heidän perhemuotonsa voi olla yhtä hyvä kuin perinteinen heteroparin ydinperhemalli. Myös heteroparien perheissä on omat haasteensa, olivat ne sitten kahden vanhemman ydinperheitä tai yksinhuoltajaperheitä, joten sateenkaariperheitä voitaisiin vähitellen alkaa käsitellä yhdenvertaisena näiden perhemallien rinnalla.

LÄHTEET

Aarnio K., Kallinen, K., Kylmä, J., Solantaus, T. & Rotkirch, A. (2017)

Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset. Helsinki: Oy Fram Ab.

Adoptiolaki 22/2012. Finlex [online]

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=adoptiolaki#L2P8>. Luettu 28.10.2020.

Ahola, M. (2000) ”Ihan perhe vaan”: lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiä.

Pro gradu. Helsingin yliopisto.

Aikio, S. (2017) Viisi näkökulmaa valtaan. Sosiaalityön taustalla olevien valtakäsitysten teoreettista pohdintaa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Alasuutari, V. (2018) Queerit perheet ja läheisen kuolema. Toim. Eerola P. &

Pirskanen, H. Perhe ja tunteet. Tallinna: Printon Trukikoda.

Avioliittolaki 1929/234. Finlex [online]

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. Luettu 28.10.2020.

Baiocco, R., Rosati, F., Pistella, J., Salvati, M., Carone, N., Ioverno, S. & Laghi, F.

(2019) Attitudes and Beliefs of Italian Educators and Teachers Regarding Children Raised by Same-Sex Parents. *Sexuality Research and Social Policy* 17 (2) 229-238.

Battista, S. D., Paolini, D. & Pivetti, M. (2020) Attitudes Toward Same-Sex Parents:

Examining the Antecedents of Parenting Ability Evaluation. Full Terms & Conditions of access and use can be found. *Journal of GLBT Family Studies*. 17 (3) 273-291.

Becker, H. & Hill, R. (1955) Family, Marriage and Parenthood. United States of America: Library of Congress.

Behm, J. (2008) Tutkimusetiikka ja tutkimusympäristön normit. Helsinki: Picaset Oy.

Blomberg, H., Kallio, J., Kroll C. & Niemelä M. (2015) What explains frontline workers' views on poverty? A comparison of three types of welfare sector institutions. *International Journal of Social Welfare* 24 (4) 324–334.

Bos, H. M. W., Van Balen, F. & Van Den Boom, D. C. (2004) Experience of Parenthood, Couple Relationship, Social Support and Child-rearing goals in Planned Lesbian Mother Families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 45, Issue 4, pages 755-764.

Bruun, A. (2000) Jossakin sen rajan pitää olla – lesbo- ja homovanhemmuus ylioppilasaineissa. Toim. Lehtonen, J. Lukiolaisten käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. Seta ry.

D'Amore, S., Wollast, R., Green, R-J., Bouchat, P., Costa, P. A., Katuzny, K., Scali, T., Baiocco, R., Vecho, O., Mijas, M. E., Aparicia, M. E., Geroulanou, K. & Klein, O. (2020) Heterosexual University Students' Attitudes Toward Same-Sex Couples and Parents Across Seven European Countries. *Sexuality Research And Social Policy*.

Daly, M. & Kelly, G. (2015) Families and Poverty. Everyday Life on a Low Income. University of Bristol: Policy Press.

Dickson, A-K. (2011) Sateenkaaren värisiä unelmia: homoseksuaalipariskuntien kirkolle ja itselleen luomat merkitykset kirkon suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. Pro gradu. Turun yliopisto.

Eduskunta (2014) Kansalaisaloite eduskunnalle avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta (KAA 3/2013 vp).
<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=16&istuntonro=129&vuosi=2014>. Luettu 29.4.2021.

Forsberg, H. & Kröger, T. (2010) Introduction. Toim. Forsberg, H. & Kröger, T. Social Work and Child Welfare Politics. Through Nordic Lenses. University of Bristol: The Policy Press.

Grönlund, M. (2008) Seksuaalinen tasa-arvo ja kirkko. Diskurssianalyttinen tutkimus homoseksuaalien asemasta ja mahdollisuuksista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2000-luvulla. Pro gradu. Turun yliopisto.

Haikonen, J. & Kiljunen, P. (2003) Mitä mieltä suomalainen? Evan asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984-2003. Taloustieto Oy. Yliopistopaino 2003.

Hakovirta, M., Kallio, J. & Salin, M. (2021) Is it Possible for Single Parents to Successfully Raise Children? Multilevel Analysis of Attitudes Toward Single Parents in 22 Welfare States. Journal of Comparative Family Studies Volume 52 Number 1.

Hyypiä, C. (2015) Suomalaisten suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Pro gradu. Turun yliopisto.

Hämäläinen, J. (2011) Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Toim. Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isyyslaki 11/2015. Finlex [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011>.
Luettu 28.10.2020

Iudici, A., Masiello, P., Faccio, E. & Turchi, G. (2020) Tackling Prejudice and Discrimination Towards Families with Same-Sex Parents: An Exploratory Study in Italy. *Sexuality and Culture* 24 (5) 1544-1561.

Jallinoja, R. (1985) Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY.

Jalonen, J. (2018) Pitäisikö seksuaalivähemmistöillä olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla. Pro gradu. Turun yliopisto.

Jokinen, K. (2017) Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Toim. Hytönen, M. Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kuopio: Grano Oy.

Juhila, K. (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jämsä, J. (2008a) Ammatillisia työkaluja moninaisuuden kohtaamiseen. Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Jämsä, J. (2008b) Mitä moninaisuuden kohtaaminen vaatii ja antaa? Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jämsä, J. (2008c) Juridinen ja yhteiskunnallinen tilanne. Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jämsä, J. (2008d) Suomalaiset sateenkaariperheet. Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jämsä, J. (2008e) Sateenkaariperheiden kokemuksia palveluista. Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kallio, J., Blomberg, H. & Kroll C. (2013): Social Workers' Attitudes towards the Unemployed in the Nordic Countries. *International Journal of Social Welfare* 22 (2) 219–229.
- Kallio, J. & Kouvo, A. (2015): Street-level bureaucrats' and general public's deservingness perceptions of the social assistance recipients in Finland. *Social Policy & Administration* 49 (3) 316–334.
- Kallio J., Lahtinen H. & Wass H.(2020): A Tale of Two Professions in Elections: Party Choice Among Diaconal and Social Workers. *Diaconia:Journal for the Study of Christian Social Practice* 11 (1), 5-32.

Kallio, J., Meeuwisse, A. & Scaramuzzino, R. (2016): Social workers' attitudes towards privatization in five countries. *Journal of Social Work* 16 (2) 174–195.

Kallio, J. & Saarinen, A. (2014): Street-level Bureaucrats' Attitudes towards the Finnish Labour Market Allowance. *International Journal of Sociology and Social Policy* 34 (11/12) 817–834.

Kallio, O. & Niemelä, M. (2014) Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan? Kela.
<https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/1688>. Luettu 8.5.2021.

Kananen, J. (2008) Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananoja, A. (2017) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kananoja, A. (2017) Sosiaalityö ammattina. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Karkulehto, S. (2010) Queer-tutkimusta Suomessa. Toim. Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki: Vastapaino.

Kerlinger, F. N. (1986) *Foundations of Behavioral Research*. New York: CBS International Editions.

Kerppola, J. (2020) Sateenkaarivanhemman osallisuus lasten ja perheiden palveluissa. Toim. Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Tallinna: Gaudeamus.

Ketonen, O. (1997) Tieteen etiikka. Toim. Niskanen, V. A. Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissa. Opiskelijan opas. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kivijärvi S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. (2009) Vanhemmuus arjessa: Neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Toim. Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. (2009) Työn ja perheen yhteensovittaminen: Perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Toim. Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (2007a) Monimuotoiset sateenkaariperheet heterodydinperheille suunnitellussa palvelujärjestelmässä. Toim. Kuosmanen P. & Jämsä, J. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveluissa ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (2007b) Sateenkaariperhekysely 2006. Toim. Kuosmanen P. & Jämsä, J. Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveluissa ja koulussa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kuula, A. (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kyyrönen, S. (2003) Homoseksuaalien käsityksiä perheestä ja parisuhteen virallistamisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikkö.

Laitinen, M. & Väyrynen, S. (2011) Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Toim. Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laki hedelmöityshoidoista 1237/2006. Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061237>. Luettu 27.3.2021.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>. Luettu 5.11.2020.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 2001/950. Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>. Luettu 28.10.2020.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>. Luettu 12.5.2021.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja velvollisuuksista 812/2000. Finlex [online]
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>. Luettu 12.5.2021.

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 12.5.2021.

Lehtonen, J. (2000) Kiusattuja ja näkymättömiä – Koulu ja ei-heteroseksuaalisuus ylioppilaineissa. Toim. Lehtonen, J. Lukiolaisen käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. Seta ry.

Lehtonen, J. (2006) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. Helsinki: Edita Oy.

Leino, H. (2000) Homoja, lesboja ja joitain poikkeavia – seksuaalivähemmistöjen määrittely ylioppilasaineissa. Toim. Lehtonen, J. Lukiolaisten käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. Seta ry.

Lipasti, L. & Pietiläinen, M. (2020) Sateenkaariperheiden määrä kasvaa – osa perheistä jää tilastoissa yhä piiloon.

<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/sateenkaariperheiden-maara-kasvaa-osa-perheista-jaa-tilastoissa-yha-piiloon/>. Luettu 12.5.2021.

Lähteinen, M & Hämeen-Anttila, L. (2017) Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

McCallum, F. & Golombok, S. (2004) Children raised in fatherless families from infancy: a follow-up of children of lesbian and single heterosexual mothers at early adolescence. *Journal of Child Psychology & Psychiatry* 45 (8) 1407-1419.

Mcdonald, I. & Morgan, G. (2019) Same-Sex Parents' Experiences of Schools in England. *Journal of GLBT Family Studies* 15 (5) 486-500.

McKinney, R. E. (2006) *Gay Male Relationships and Families*. Edit. Morrow, D. & Messinger, L. *Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice. Working with Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender people*. New York: Columbia University Press.

Metteri, A. (1993) *Terveysthuollon moniammatillinen työ ja sosiaalityön vastuunotto*. Toim. Karvinen, S. *Sosiaalityön eettiset jännitteet*. Sosiaalityön vuosikirja 1993. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Mielenterveyslaki (1116/1990). Finlex [online]

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>. Luettu 1.12.2020.

Miettinen, A. (2017) Perhemuodon ja perheellistymisen muutoksia Suomessa. Toim. Hytönen, M. Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kuopio: Grano Oy.

Moring, A. (2020) Sateenkaarevat perhe- ja läheisuhteet lainsäädännössä. Toim. Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Tallinna: Gaudeamus.

Niemelä, K. (2003) Uskonnollisuus eri väestöryhmissä. Toim. Kääriäinen, K., Niemelä, K. & Ketola, K. Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhannella. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Nätkin, R. (2003) Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

Pietiläinen, M. & Pohjanpää, K. (2019) Lakimuutokset näkyvät sateenkaariväen tilastoinnissa – Samaa sukupuolta olevan kanssa avioliitossa 4000 suomalaista. Tilastokeskus: <http://tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/lakimuutokset-nakyvat-sateenkaarivaen-tilastoinnissa-samaa-sukupuolta-olevan-kanssa-avioliitossa-4000-suomalaista/>. Luettu 28.10.2020.

Pohjanpää, K. (2013a) Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin. http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html. Luettu 6.11.2020.

- Pohjanpää, K. (2013b) Sateenkaariperheen työläs matka tilastoperheeksi.
http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_004.html. Luettu 6.11.2020.
- Puohiniemi, M. (2006) Täsmäelämän ja uusyhteisöllisyyden aika. Vantaa: Dark Oy.
- Päihdehuoltolaki (41/1986). Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>. Luettu 1.12.2020.
- Rauhala, P-L. & Virokannas, E. (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Toim. Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raunio, K. (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Ristimäki, T. (2019) Sosiaalityöntekijöitä on riittävästi. Talentia.
<https://www.talentia.fi/uutiset/sosiaalityontekijoita-on-riittavasti/>. Luettu 17.3.2021.
- Sairausvakuutuslaki 1224/2004. Finlex [online]
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224#O3L9P1>. Luettu 27.3.2021.
- Salonen, M. (2018) Sateenkaariperheissä käytettävät vanhempien nimitykset. Pro gradu. Turun yliopisto.
- Sarvimäki, P. (2017) Sosiaalihuollon henkilöstö. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Seta ry. Sateenkaarihistoria Suomessa. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/sateenkaarihistoria-suomessa/>. Luettu 29.4.2021.

Sevon, E. & Notko, M. (2008) Perhesuhteiden omalakisuus. Toim. Sevon, E. & Notko, M. Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press.

Solantaus, T. (2008) Homoseksuaalisten vanhempien lasten kehitys. Toim. Jämsä, J. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Finlex [online]
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Luettu 1.12.2020.

Suomen perustuslaki (731/1999). Finlex [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 1.12.2020.

Talentia. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.
<https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Luettu 10.11.2020.

Tallberg, T. (2000) Raamatulla päähän ja vähän lähimmäisen rakkaudellakin – uskontopuhe ja homoseksuaalisuus ylioppilasaineissa. Toim. Lehtonen, J. Lukiolaisten käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. Seta ry.

Trub, L., Quinlan, E., Straks, T. J. & Rosenthal, L. (2017) Discrimination, Internalized Homonegativity, and Attitudes Toward Children of Same-Sex Parents: Can Secure Attachment Buffer Against Stigma Internalization? Family Process 56 (3) 701-715.

Tulusto, R. (2016) Peilistä katsoo perhe. Kuka meitä kasvattaa? Helsinki: Kirjapaja.

Tähtinen J., Laakkonen E. & Broberg M. (2020) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turku: Painosalama Oy.

Vuori, J. (2003) Äitiyden ainekset. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

Väisänen, T. (2020) Sateenkaarevat pari- ja monisuhteet pari- ja perhetyössä. Toim. Lahti, A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Tallinna: Gaudeamus.

Wahlström, R. (1998) Kohti suvaitsevaisuutta. Toim. Pitkänen, P. Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Oy Edita Ab.

Äitiyslaki 253/2018. Finlex [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180253>.
Luettu 28.10.2020.

LIITTEET

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Sosiaalityöntekijöiden suhtautuminen samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen

Hei!

Tervetuloa osallistumaan kyselyyn sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Olen Maria Lundelin ja opiskelen sosiaalityötä Turun yliopistossa. Olen kiinnostunut sateenkaariperheiden kanssa tehtävästä työstä. Sateenkaariperheiden määrä kasvaa koko ajan, etenkin uuden avioliittolain myötä. Aihetta on tärkeää tutkia, jotta saadaan enemmän tietoa kyseisen asiakasryhmän kohtaamisesta.

Teen pro gradu -tutkielman aiheesta ja tarvitsen nyt teidän apuanne. Vastaathan rohkean rehellisesti ja tutustu tarvittaessa tietosuojaselosteeseen. Vastaamiseen menee noin 3-5 minuuttia. Kysely sisältää kysymyksiä, jotka saattavat olla joillekin arkaluontoisia. Näihin kysymyksiin ei ole pakko vastata.

Kiitos kaikille vastaajille jo etukäteen!

Terveisin Maria Lundelin

maamlu@utu.fi

Sosiaalityön opiskelija

Turun yliopisto

1. Minä vuonna olet syntynyt?

2. Mikä on sukupuolesi?

Mies

Nainen

Jokin muu, mikä?

En halua kertoa

3. Missä maakunnassa työskentelet?

Uusimaa

Varsinais-Suomi

Kanta-Häme

Päijät-Häme

Pirkanmaa

Satakunta

Pohjanmaa

Etelä-Pohjanmaa

Keski-Pohjanmaa

Pohjois-Pohjanmaa

Keski-Suomi

Kymenlaakso

Etelä-Karjala

Pohjois-Karjala

Etelä-Savo

Pohjois-Savo

Kainuu

Lappi

4. Mikä on koulutuksesi?

Valitse kaikki käymäsi koulutukset

Kansakoulu

Keskikoulu

Peruskoulu

Ammattikoulu

Lukio

Sosiaalihuoltajan tutkinto

Sosionomitutkinto

Alempi AMK-tutkinto, muu kuin sosionomi

Ylempi AMK-tutkinto

Kandidaatin tutkinto, pääaineena sosiaalityö

Kandidaatin tutkinto, pääaineena muu kuin sosiaalityö

Maisterin tutkinto, pääaineena sosiaalityö, tai pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityöstä

Maisterin tutkinto, pääaineena muu kuin sosiaalityö

Ammatillinen lisensiaattitutkinto tai erikoissosiaalityöntekijän tutkinto

Tieteellinen lisensiaattitutkinto, pääaineena sosiaalityö

Tohtoritutkinto, pääaineena sosiaalityö

Jokin muu, mikä?

5. Onko sinulla sosiaalityöntekijän muodollinen pätevyys?

Kyllä

Minulla on sijaispätevyys

Ei

6. Millä sektorilla työskentelet?

Valtio

Kunta

Kolmas sektori

Yksityinen sektori

Jokin muu, mikä?

7. Mikä on pääasiallinen toimialasi tällä hetkellä?

Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun sijaishuolto

Lastensuojelun jälkihuolto

Lapsiperhesosiaalityö

Koulun palvelut, kuten koulukuraattori

Lastenvalvoja

Sosiaalipäivystys

Aikuissosiaalityö

Mielenterveyspalvelut

Päihde- ja asumispalvelut

Vammaispalvelut

Kriminaalihuollon sosiaalityö

Vanhuspalvelut

Valtion virastot, kuten Kela ja aluehallintovirasto

Tutkimustyö, esimerkiksi yliopistolla

Jokin muu, mikä?

8. Paljonko teet asiakastyötä?

Päivittäin

Viikottain

Kuukausittain

Harvemmin

En koskaan

9. Montako vuotta olet toiminut sosiaalityöntekijänä (sisältäen myös johtavan sosiaalityöntekijän tehtävät) ?

Vastaa kokonaisina vuosina

10. Oletko työssäsi kohdannut seuraavia asiakasryhmiä?

Valitse kaikki tapaamasi asiakasryhmät

Naimattomia seksuaalivähemmistöön kuuluvia

Rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä

Samaa sukupuolta olevia aviopareja

Samaa sukupuolta olevia avopareja

Samaa sukupuolta olevia vanhempia, joiden lapsi/lapset asuvat pääsääntöisesti heidän luonaan

Samaa sukupuolta olevia vanhempia, joiden lapsi/lapset asuvat pääsääntöisesti muualla

Kolmi- tai neliapilaperheitä (eli perheitä, joissa vanhempia on enemmän kuin kaksi)

Yksinhuoltajia, jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön

En osaa sanoa

Jokin muu, mikä?

11. Oletko vapaa-ajallasi kohdannut tai tunnetko seuraavia ihmisryhmiä?

Valitse kaikki kohtaamasi tai tuntemasi ihmisryhmät

Naimattomia seksuaalivähemmistöön kuuluvia

Rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä

Samaa sukupuolta olevia aviopareja

Samaa sukupuolta olevia avopareja

Samaa sukupuolta olevia vanhempia, joiden lapsi/lapset asuvat pääsääntöisesti heidän

luonaan

Samaa sukupuolta olevia vanhempia, joiden lapsi/lapset asuvat pääsääntöisesti muualla

Kolmi- tai neliapilaperheitä (eli perheitä, joissa on vanhempia enemmän kuin kaksi)

Yksinhuoltajia, jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön

En osaa sanoa

Jokin muu, mikä?

12. Vastaa seuraaviin väittämiin

1=täysin eri mieltä, 2=osittain eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4=osittain samaa mieltä, 5=täysin

samaa mieltä

1 2 3 4 5

Lapsella tulisi olla kaksi vanhempaa

Kaksi naista pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostama pari

Kaksi miestä pystyy kasvattamaan lapsen yhtä hyvin kuin naisen ja miehen muodostama pari

Homoseksuaalinen nainen pystyy kasvattamaan lapsen yksin yhtä hyvin kuin heteroseksuaalinen nainen

Homoseksuaalinen mies pystyy kasvattamaan lapsen yksin yhtä hyvin kuin heteroseksuaalinen mies

13. Miten suhtaudut samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen?

Erittäin myönteisesti

Myönteisesti

Ei myönteisesti eikä varauksellisesti

Varauksellisesti

Erittäin varauksellisesti

14. Mitä puoluetta äänestit viime vaaleissa?

Suomen sosialidemokraattinen puolue

Perussuomalaiset

Kansallinen kokoomus

Suomen keskusta

Vihreä liitto

Vasemmistoliitto

Suomen ruotsalainen kansanpuolue

Suomen Kristillisdemokraatit

Jokin muu puolue, mikä?

En äänestänyt viime vaaleissa

En halua kertoa

15. Osallistun uskonnolliseen toimintaan

Päivittäin

Viikottain

Kuukausittain

Harvemmin

En koskaan

En halua kertoa

16. Kuinka uskonnolliseksi itsesi koet?

Erittäin uskonnolliseksi

Hyvin uskonnolliseksi

En osaa sanoa

Vähän uskonnolliseksi

En lainkaan uskonnolliseksi

En halua kertoa

17. Halutessasi voit vielä vapaasti kommentoida kyselyn aihetta.

